

ELEKTRA

RICHARD STRAUSS

ELEKTRA

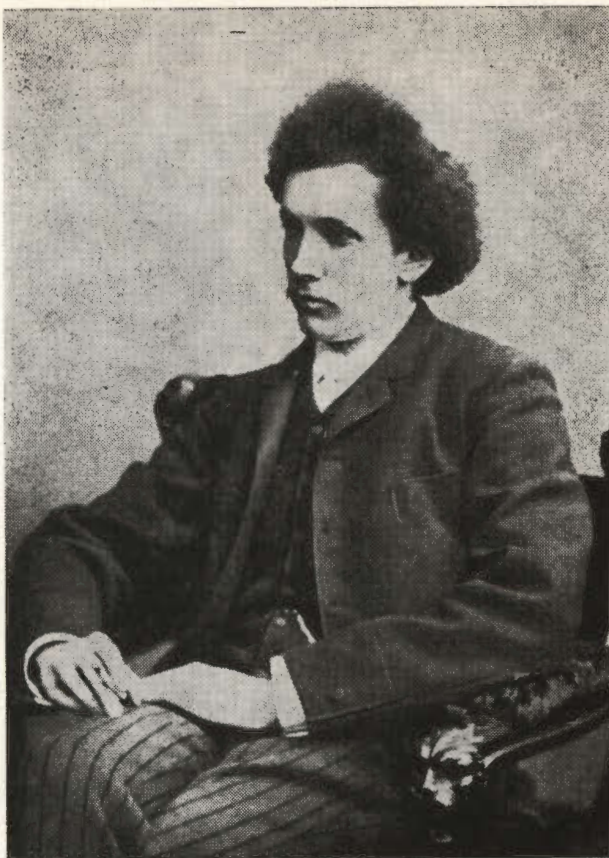

**Dlaczego nikt nie dostrzega w mojej
twórczości tego, co w niej
najistotniejsze? Dlaczego nie widzą,
że we wszystkich mych dziełach
główną rolę, podobnie jak
u Beethovena, odgrywa człowiek?...**

Richard Strauss

Richard Strauss

Richard Strauss w roku 1889.

RICHARD STRAUSS, niemiecki kompozytor i dyrygent. Urodzony 11 czerwca 1864 roku w Monachium, zmarł 8 września 1949 w Garmisch-Partenkirchen (Bawaria). Zajmuje ważne miejsce w historii współczesnej muzyki, reprezentując ostatnie tradycje romantyzmu. Syn waltornisty kapeli królewskiej w Monachium zaczął się uczyć muzyki w czwartym roku życia. Pierwsze kompozycje pisał mając lat siedem. W roku 1875 zaczął naukę kompozycji u W. Mayera. W latach 1874—1882 odbył studia klasyczne, po czym zapisał się na uniwersytet. W roku 1885 Hans von Bülow sprowadził go jako kapelmistrza do Meiningen. Strauss zaprzyjaźnił się tam z Aleksandrem Ritterem, który wywarł na niego decydujący wpływ, przekonując go do muzyki Wagnera i Liszta. W roku 1866, wróciwszy z podróży do Włoch, Strauss został asystentem dyrygenta opery monachijskiej. W tych latach skomponował wiele pieśni oraz poematy symfoniczne *Makbet* i *Don Juan*.

W latach 1889—1894 był dyrygentem opery w Weimarze, z tego okresu pochodzi poemat symfoniczny *Śmierć i wyzwolenie* (Tod und Verklärung) oraz pierwsze dzieło napisane dla teatru, opera *Guntram* (1894).

W latach 1892—93 Strauss odbywa podróż do Grecji, Egiptu i na Sycylię, po czym kolejno zostaje dyrygentem opery w Monachium i Berlinie (1898—1919). Jego słynne poematy symfoniczne zjednały mu już dużą sławę, gdy w operze *Salome* zrealizował swoją „symfoniczną” koncepcję dzieła teatralnego, której potwierdzeniem były liczne utwory późniejsze. Bardzo obfita twórczość Straussa, obejmująca również muzykę kameralną, osiągnęła prawdziwą oryginalność w poematach symfonicznych, z których należy jeszcze wymienić *Don Kichota*, *Figle Dyla Sowizdrzała*, *Tako rzecze Zaratustra*, *Życie bohatera*, a także w utworach przeznaczonych dla teatru: *Elektra* (1909), *Kawaler srebrnej róży* (1911), *Ariadna na Naksos* (1912), *Mieszczanin szlachcicem* (muzyka do sztuki, 1912).

Strauss, który jako dyrygent odbywał liczne tournées po całym świecie, w latach 1919—1924 kierował jako współdyryktor Operą w Wiedniu. Powołany w roku 1933 przez reżim Hitlera na stanowisko prezesa Państwowej Izby Muzycznej (*Reichsmusikkammer*), zrzekł się tej funkcji po upływie półtora roku i osiadł w Garmisch-Partenkirchen. W latach 1945—1949 przebywał na emigracji w Szwajcarii. Na krótko przed śmiercią wrócił do Niemiec, gdzie spędził ostatnie swoje dni. Zmarł w Garmisch-Partenkirchen.

Richard Strauss (w środku na kanapce) w gronie swoich współpracowników w Dreźnie. Po lewej stronie kompozytora stoi Hugo von Hofmannsthal.

Juliusz Słowacki

GRÓB AGAMEMNONA

(1)

Niech fantastycznie lutnia nastrojona
Wtóruje myśli posepnej i ciemnej,
Bom oto wstąpił w grób Agamemnona
I siedzę cichy w kopule podziemnej,
Co krwią Atrydów zwalana okrutną,
Serce zasnęło, lecz śni. Jak mi smutno!

(2)

O! jak daleko brzmi ta harfa złota,
Której mi tylko echo wieczne słychać!
Druidyczna to z głązów wielkich grota,
Gdzie wiatr przychodzi po szczelinach wzdychać
I ma Elektry głos — ta bieli płótno
I odzywa się z laurów: „Jak mi smutno!”

(3)

Tu po kamieniach z pracowną Arachną
Kłóci się wietrzyk i rwie jej przedziwo,
Tu cząbry smutne gór spalonych pachną,
Tu wiatr, obiegłszy górę ruin siwą,
Napędza nasion kwiatów — a te puchy
Chodzą i w grobie latają jak duchy,

(4)

Tu świerszcze polne, pomiędzy kamienie
Przed nadgrobowym pochowane słońcem,
Jakby mi chciały nakazać milczenie,
Sykają. Straszny jest rapsodu końcem
Owe sykanie, co się w grobach słyszy —
Jest objawieniem, hymnem, pieśnią ciszy.

(5)

O! cichy jestem jak wy, o Atrydzi!
Których popioły śpią pod świerszczów strażą.
Ani mię teraz moja małość wstydzi,
Ani się myśli tak jak orły ważą.
Głęboko jestem pokorny i cichy
Tu, w tym grobowcu sławy, zbrodni, pychy.

*Podróż do Ziemi Świętej, z Neapolu
— fragment Pieśni VIII*

Grobowce królewskie na Akropolu w Mykenach.

Königliches Opernhaus.

23. Vorstellung.

Montag, den 25. Januar 1909.

Richard Strauß-Woche.

1. Abend.

Uraufführung:

Elektra.

Tragödie in einem Aufzuge von Hugo von Hofmannsthal.

Musik von Richard Strauß.

Reue Georg Joller.

Musikalische Leitung: Ernst von Schuch.

Personen:

Klitemnestra	—	—	—	Ernestine Schumann Heind
Elektra,	—	—	—	Annie Krull
Chrysothemis, } ihre Tochter	—	—	—	Margarethe Siems
Agist.	—	—	—	Johannes Sembach
Orest	—	—	—	Karl Perron.
Der Bürger des Corch.	—	—	—	Julius Guttig
Die Vertraute.	—	—	—	Walter Sachs.
Die Schleppträgerin	—	—	—	Elisabeth Kochm von Endert
Ein junger Diener	—	—	—	Fritz Soot
Ein alter Diener.	—	—	—	Frau Redwiska.
Die Kuffelberin.	—	—	—	Wita Eidenichow
				Franciska Dendri Scherer
				Margarete Seeb.
				Irma Terpani.
				Anna Joder
				Winnie Rok.

Käni Rögbe

Dienertinnen und Diener — Schauplay der Handlung: Mykene.

Die Dekorationen sind vom Hoftheatermaler Nied entworfen und angefertigt, die Kostume nach Entwürfen des Broiefors Janto vom Garderobe Oberinspektor Wegger ausgeführt. Dekorative Einrichtung vom Oberinspektor Palast.

Leserbücher sind an der Kasse des Exemplar für 1 Mark zu haben

Verlaubt. Herr Müdiger.

Der freie Eintritt ist ohne jede Ausnahme aufgehoben.

Gelaste Plätze werden nur bei Ueberlegung der Vertheilung zurückgenommen.

Spielplan.

Königliches Opernhaus.

Freitag, 26 Januar Richard Strauß-Week.
2. Abend. Salome. Drama in einem Aufzuge
Musik von Strauß Anfang 8 Uhr.

Mittwoch, 27 Januar Richard Strauß Week.
3. Abend Feuerst. Singebild in einem
Akt Musik von R. Strauß Symphonie
domestica von Strauß Anfang 8 Uhr.

Königliches Schauspielhaus.

Freitag, 26 Januar. Die Rabenheimerin.
Schauspiel in vier Akten von C. v. Meyendorff
Anfang 7,4 Uhr.

Mittwoch, den 27 Januar. Die glückliche
Zeit. Lustspiel in drei Akten von Kauer
beimer Anfang 7,4 Uhr.

Einlaß 7 Uhr. Kasseneröffnung 7,48 Uhr. Anfang 8 Uhr.

Ende 10 Uhr.

Richard Strauß na próbie „Elektry”. Obok stoją Ernestine Schumann-Heinck (Klitemnestra) i Annie Krull (Elektra). Rok 1909.

Prapremiera „Elektry” Richarda Straussa odbyła się dnia 25 stycznia 1909 roku w Operze Królewskiej w Dreźnie pod kierownictwem muzycznym Ernsta von Schucha. A oto wykonawcy głównych partii:

Klitemnestra	— ERNESTINE SCHUMANN-HEINCK
Elektra	— ANNIE KRULL
Chrysothemis	— MARGARETE SIEMS
Agist	— JOHANNES SEMBACH
Orestes	— KARL PERRON

Rzeźba na sarkofagu przedstawiająca mit Orestesa. Rzym, Muzeum Watykańskie.

Bohdan Pocij

RICHARD STRAUSS I SIŁA MITU TRAGICZNEGO

Dramat muzyczny *Elektra* jest szczytem twórczości Richarda Straussa. Nader rzadko udaje się wyznaczyć w muzyce znanych historii kompozytorów taki jeden bezwzględny, nie podlegający żadnej wątpliwości szczyt. U Berlioz, Wagnera, Brahmsa, Mahlera — że ograniczymy się tylko do kręgu późnego romantyzmu — jest to zawsze szereg szczytów, wędrówka po szczytach...

Kończąc *Elektrę* (1908) Strauss liczy sobie 44 lata, dopiero co wkroczył więc w drugą połowę swego długiego życia. Jednakże bynajmniej nie czuje się „na rozdrożu”, nie czuje się — jak niegdyś Dante, gdy przystępował do pisania swego wielkiego dzieła — zabłąkanym w ciemnym i gęstym lesie „świata”. Jest u szczytu sławy, powodzenia, w pełni sił twórczych i kierunku swojej dalszej drogi jest niezachwianie pewny. A droga, którą już przeszedł, przedstawia się zaiste imponująco! Osiem poematów symfonicznych — wśród nich dzieła tak świetne, jak *Don Juan*, *Dyl Sowizdrzał*, *Don Kichot* i tak potężne jak *Życie bohatera*; własny, powiedzielibyśmy ekspresjonistyczno-secesyjny teatr muzyczny, tak wspaniale już urzeczywistniony w *Salome* (do tekstu Oskara Wilde'a) wcześniej — o trzy lata od *Elektry*. Prócz tego, oczywiście, szereg utworów o mniejszym może artystycznym znaczeniu, nie mniej jednak ważnym z punktu widzenia ewolucji kompozytora.

Podobno Berlioz miał powiedzieć o sobie kiedyś, że jest — jako twórca — tylko... „crescendem Beethovena”. Otóż twórczość Richarda Straussa od *Don Juana* (1888) aż do *Elektry* pojmować można jako „crescendo Richarda Wagnera”.

Różnorako przejawiał się wpływ dzieła Wagnera na późniejsze losy muzyki (a wpływ ten — potężny i rozległy — sięgał daleko w głąb naszego stulecia: bez zbytnej przesady można powiedzieć, że cały swój rozwój harmoniczo-kolorystyczny, wszystkie swoje najistotniejsze walory ekspresyjne muzyka współczesna zawdzięcza właśnie Wagnerowi): Mahler „przejął” od Wagnera pewne ekspresje, pewne akcenty patetyczno-uroczyste; ekspresjonistyczny teatr muzyczny (*Pierrot Lunaire* Schönberga, *Wozzeck* Berga) realizował idee „mówionego śpiewu” (*Sprechgesang*), tkwiące już w Wagnerowskich recytatywach; dodekafoniści Szkoły Wiedeńskiej

Plakat wydany z okazji Tygodnia Straussowskiego w Monachium (1910).

wyciągnęli skrajne i rygorystyczne („matematyczne”) konsekwencje z Wagnerowskiej „totalnej chromatyki”.

Richard Strauss, umysł mniej ścisły, temperament bardziej żywiołowy i ekspansywny — potraktował rzecz swobodniej niż Berg czy Schönberg. Rozwijał mianowicie przede wszystkim to, co w muzyce Wagnera było najbardziej zmysłowe, ekspresyjne i wybuchowe. A także to, co najbardziej mówiące i znaczące. Trzy sprawy, trzy elementy, trzy strony swojej twórczości pozostawił Wagner — ów zdumiewająco konsekwentny odkrywca i wynalazca — niejako otwarte, podatne dla dalszego, intensywnego rozwoju: harmonikę, kolorystykę orkiestrową i umuzycznienie słowa. Richard Strauss

skoncentrował uwagę głównie na orkiestrze; jej tajniki on, syn dobrego muzyka orkiestrowego — waltornisty, poznawał niemalże od dzieciństwa. Później zwiąże się na długie lata z orkiestrą w sposób bardziej ścisły i praktyczny: jako znakomity dyrygent i wykonawca swoich dzieł. Tworząc swoje poematy symfoniczne — od *Don Juana* po *Sinfonia Domestica* — rozwijał tedy Strauss własny, wywiedziony z inspiracji Wagnera, język instrumentalny, własny styl orkiestrowy. Cechą najbardziej może znamiennej i ciągle jeszcze nas zaskakującej jest konkretność owego orkiestrowego żywiołu Straussa. Konkretność, tzn. wyrazistość, plastyka, intensywność; niejednokrotnie odnosimy wrażenie, że wszystkie te, tak ruchliwe i barwne, twory brzmieniowe z partytur Straussa wprost krzyczą o swym istnieniu, że się tym istnieniem nie mogą nacieszyć i nachwalić! Strauss jest jednym z największych realistów (by nie rzec... konkretystów) w dziejach muzyki. Barwy jego orkiestry skrzą się i wybuchają, zachwycają i olśniewają, są niemal namacalne, chwilami wręcz parzą, ich działanie czujemy prawie na skórze... Romantyczny żywioł orkiestrowy zostaje tu doprowadzony do skrajności, do szczytu, do pełni. Skala barw rozciąga się od najgłębiej nasyconej czerni do najbardziej rozjarzonej białości. Czujemy żywą materię muzyki, jej ciężar, masę, objętość, Czujemy jej energię, jej siłę. Ta siła tkwi już w samych motywach i tematach Straussowskich; tematach wywoływanych z poszczególnych instrumentów i grup instrumentalnych; tematach na wskroś dynamicznych, pełnych intensywnego ruchu; tematach „płomienistych”, wijących się w niezwykłych skrętach, podobnie jak fantazyjne kontury w plastyce secesji. Jakże charakterystyczny dla tych Straussowskich tematów jest moment wzlotu, skoku, raptownego wspięcia się w górę!

Kolosalny rozmach, temperament, fantazja, bogactwo pomysłów — instrumentacyjnych, melodycznych, harmoniczných — rozsadzające nieraz wprost partyturę, arcymistrzowska pewność ręki — oto cechy naczelné muzyki Richarda Straussa w najświetniejszym okresie jego twórczości.

Cechy te kulminują w *Elektrze*.

Na teren teatru muzycznego wkracza Strauss jako kompozytor doświadczony, jako indywidualność wybitna, jednakże dwie pierwsze jego opery *Guntram* (1894) i *Feuersnot* (1901) przechodzą bez większego sukcesu. Prawdziwy teatr Straussa to dopiero *Salome* (1905). Zbudował Strauss ów teatr — podobnie jak Wagner — na orkiestrze, wywiódł go jakby z partytury... Jest to teatr ostrej i szarpającej ekspresji, dusznej i posepnej atmosfery, celnego błyskawicznego efektu, teatr ekspresyjnego krzyku i szeptu, teatr gwałtownych napięć i wielkich napięć. Symboliczny teatr grozy, śmierci, przeznaczenia i piękna. Jednym słowem, jest to teatr o bardzo starych źródłach (charakterystyczne, że Strauss nig-

dy już po *Elektrze* do tak pojętego teatru nie wróci, ale wybierze znacznie mniej „męczącą” drogę rozmaitych stylizacji i pastiszów!).

2.

*Powiedzieć masz po prostu:
ten, który zabije.*

(Aischylos, *Orestesa*, przekład S. Srebrnego)

Elektra jest rezultatem znamienego spotkania. Spotkania, które od czasów Cameraty Florenckiej i Monteverdiego raz po raz powtarza się w historii muzyki naszej zachodniej kultury. Mianowicie spotkania talentu kompozytora z inspirującą siłą starożytnego mity. Mity tragicznego czy utragizowanego.

Dwa są właściwie tylko, najbardziej żywotne, niewyczerpane źródła, z których do dziś czerpie sztuka, literatura, teatr kręgu kultury śródziemnomorskiej: jednym źródłem jest Biblia — Stary i Nowy Testament; drugim — właśnie mity starogreckie. Są to źródła inspirujące w sensie podwójnym czy nawet potrójnym: etycznym, metafizycznym i estetycznym, a owe „sensy” poszczególne trudno nawet czasem rozdzielić... I tak dwa wielkie dzieła literackie, jedno z największych, jakie powstały w naszym stuleciu, mianowicie *Ulisses* Joyce'a i *Józef i jego bracia* Manna, są właśnie najwspanialszymi przykładami splątania owych trojkiego rodzaju sensów inspiracji: pierwsze dzieło wywodzi się z mity Odyssa, drugie — z księgi *Genezis* — z historii Jakubowych i dziejów Józefa.

Mity greckie, które znamy dziś również z mniej lub bardziej popularnych opracowań (wśród nich — książka Parandowskiego zajmuje chyba u nas pierwsze miejsce), dotarły do nas w rozmaitych wersjach i w różnych formach przekazu. Dotarły utrwalone w formach literatury i teatru starożytnej Grecji, głównie — w *Iliadzie* i *Odysei* oraz w tragediach Aischylosa, Sofoklesa, Eurypidesa. W tragediach właśnie treść mitów przekazana została najbardziej sugestywnie i najbardziej ekspresyjnie, a problematyka moralna uwydatniła się tu najostrej i najjaskrawiej.

W czym tkwi owa kolosalna, trwająca przez tyle wieków, inspirująca siła mitów starogreckich?

Chyba w tym, że w swych najgłębszych i zasadniczych wątkach fabularnych, dotyczących nie tylko bogów, ale — głównie — ludzi (takich jak wątek Edypa, wątek Orestesa i Elektry, wątek Prome-

Inge Borkh, jedna z najświetniejszych wykonawczyń roli Elektry. Metropolitan Opera, 1961.

METROPOLITAN OPERA SEASON 1960-61

BROADCAST OF THE WEEK SATURDAY, MARCH 25, AT TWO O'CLOCK

SPONSORED BY TEXACO INC

OVER THE TEXACO METROPOLITAN OPERA RADIO NETWORK

ELEKTRA

Opera in one act, in German

Music by RICHARD STRAUSS

Libretto by HUGO VON HOEMANNSTHAL

Characters in Order of Appearance

SERVING WOMEN

OVERSEER OF THE SERVANTS

ELEKTRA

CHRYSOTHEMIS, her sister

KLYTAMNESTRA, their mother

CONFIDANTE

TRAINBEARER

A YOUNG SERVANT

AN OLD SERVANT

OREST, Klytamnestra's son

GUARDIAN OF OREST

AEGISTH, Klytamnestra's lover

MARY MacKENZIE
MIGNON DUNN
MARGARET ROGGERO
CARLOTTA ORDASSY
TERESA STRATAS

THELMA VOTIPKA

INCE BORKH

LEONIE RYSANEK

JEAN MADEIRA

MARY FERCANO

ATHENA VICOS

ROBERT NAGY

EDWARD GHAZAL

HERMANN UHDE

NORMAN SCOTT

RAMON VINAY

Conductor JOSEPH ROSENSTOCK

1932 production by
Stage Director

Joseph Urban
Michael Manuel

Chorus Master
Associate Chorus Master
Musical preparation by Martin Bichl

Kurt Adler
Thomas P. Martin

OPERA NEWS ON THE AIR

Produced by Geraldine Sweeney
Boris Goldovsky analyzes Elektra

Approximate Timing

SCENE

Introduced by Milton Cross

Approximate Timing

Courtyard in the royal palace of Mycenae 2:30-4:07

teusza, wątek tułaczki Odysa) związane są one ściśle z samą istotą człowieczeństwa, z człowieczeństwem tak, jak je dziś pojmujemy. Innymi słowy: w mitach — w ich strukturze, w prezentowanych przez nie sytuacjach, wzorach, modelach ludzkiego zachowania — przejawia się jakby potrójna natura człowieka: a) człowiek „psychologiczny”, „sam w sobie”, myślący i czujący, wypełniony refleksją i namietnościami; b) człowiek społeczny, w relacji do innych ludzi i c) człowiek wobec tego, co go przerasta i determinuje, wobec bóstwa, wobec losu, wobec przeznaczenia. W mitach zawar-

ta jest więc już jakby w załączku psychologia uczuć, psychoanaliza i psychoterapia; zarysowują się zasady etyki i podstawy prawa; przewija się metafizyczno-religijna refleksja nad istotą człowieka i jego miejscem w kosmosie.

Wina i kara, zemsta, namietność i powinność, obowiązek, czyn, przeznaczenie, uleganie losowi i bunt przeciw niemu, poddanie się woli bogów i sprzeciw wobec tej woli (Prometeusz!) — oto centralne problemy, które odczytać możemy z samej struktury i treści mitów.

Objawia się tu człowiek zbuntowany, człowiek zwyciężony, pokonany i człowiek tragiczny, człowiek skalany przez winę-zbrodnię i człowiek oczyszczony...

Czy objawia się również człowiek wolny?

Raczej człowiek dążący do wolności, tęskniący do niej, gdyż pełna wolność jest udziałem bogów, nie ludzi.

Świat mitów greckich kryje w sobie niezmiernie bogactwo wątków, tematów, bogactwo zdarzeń, bogactwo szczegółów. Dzieje bogów i półbogów przeplatają się ustawicznie z losami ludzi. Pomijamy tutaj jasne, sielankowe strony mitologii; interesuje nas natomiast przede wszystkim to, co z mitów wzięła tragedia. Interesuje nas człowiek tragiczny u starożytnych Greków.

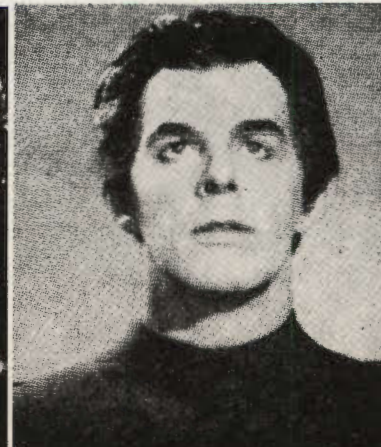
Tragedia — powiada Juliusz Kleiner — jest dramatem śmierci. Przy wszelkich wahaniach, jakie wyłonić się mogą w dyskusji o postaciach, losach, wypadkach, scenach, konfliktach znamionujących tragedie, jeden element pozostaje nietykalny, wyniesiony ponad fale zdań spornych: śmierć jako ośrodek, śmierć lub takie zniszczenie i złamanie człowieka, które uznane być może za równoważnik śmierci czy nawet za coś od śmierci gorszego — Tragiczny jest ginący przedwcześnie człowiek wielkiej wartości.

Lecz w tragedii greckiej jest jeszcze ktoś — wydaje się — bardziej tragiczny od człowieka tylko ginącego: mianowicie „ten, który zabija” wypełniając — nie tyle może wbrew, co z osobliwym zawie-

Jean Madeira w roli Klytemnestry. Metropolitan Opera, 1961.

Hermann Uhde w roli Orestesa. Metropolitan Opera, 1961.

Ramon Vinay w roli Egisty. Metropolitan Opera, 1961.

Scena z „Elektry” w Metropolitan Opera (1962). Gerda Lammer w roli Elektry i Frances Yeend w roli Chryzotemis.

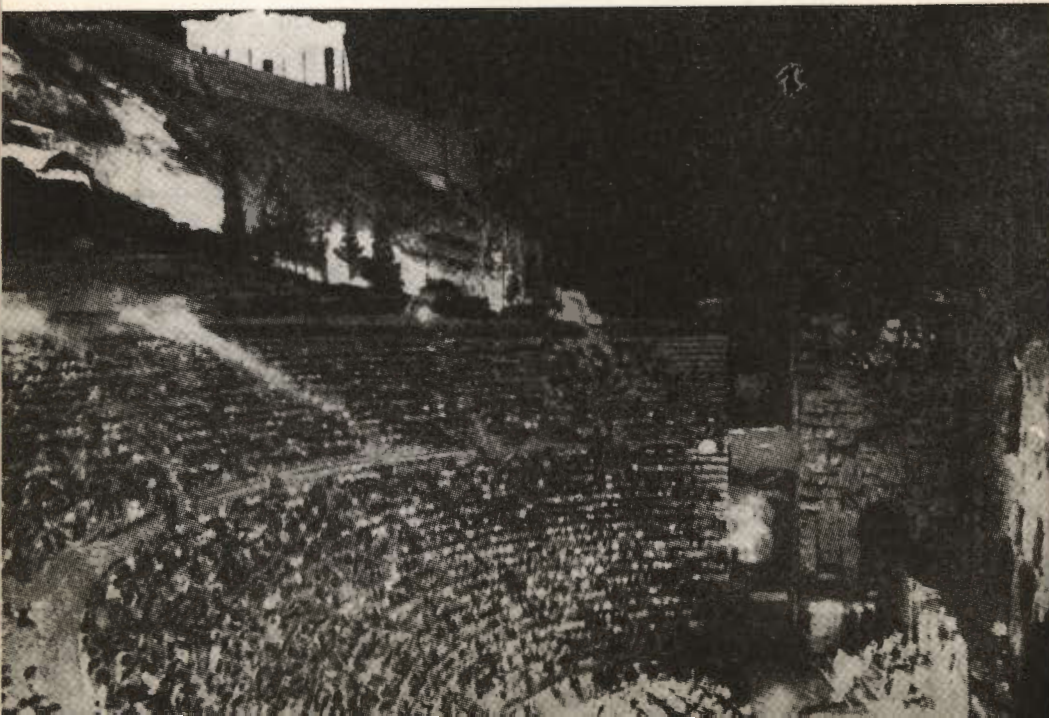

◀ Rose Pauly w roli Elektry.

szeniem własnej woli — prawo; ten, który zadaje śmierć z rozkazu, z woli bogów; ten, który dokonuje zemsty nie dla własnej satysfakcji, nie dla zaspokojenia własnej gniewnej namiętności, ale w imię konieczności wyższej, nadludzkiej...

Istnieją więc w tragedii greckiej jakby stopnie tragizmu, stopnie człowieka tragicznego: tragiczna niewątpliwie jest postać młodziutkiej Ifigenii, córki wodza wojowników greckich Agamemnona, poświęconej na ofiarę bogini Artemidzie przez własnego ojca. Bardziej jednak tragiczny jest sam Agamemnon ginący po powrocie z wyprawy trojańskiej z rąk własnej żony Klitemnestry*) i jej kochanka Egista (ginący jako ofiara matczynej zemsty za śmierć

Przedstawienie opery Straussa u stóp Akropolu w Atenach. U góry iluminowany Partenon.

„Elektra” w Teatrze Królewskim w Sztokholmie.

córki). Tragiczna jest córka Agamemnona i Klitemnestry, Elektra, tragiczna nienawiścią ku matce i jej kochankowi i układająca plan pomśzczenia ojca. Tragiczny na pewno („przeklęty”) jest cały ród Atrydów splamiony tyłoma zbrodniami. Najbardziej jednak tragiczną postacią jest tu — wykonawca woli Apollina, mściciel — Orestes. Mszcząc bowiem śmierć ojca, wymierzając okrutną sprawiedliwość własnej matce — staje się matkobójcą, a więc splamiony zostaje jednym z najcięższych przewinień. Otwierająca się możliwość oczyszczenia w świątyni Ateny ma tu znaczenie raczej formalne — jest to oczyszczenie wobec innych, wobec bogów i ludzi; samego krwawego, dokonanego czynu nie da się wszak z przeszłości wymazać, nie da się go unieważnić wobec samego sprawcy.

Napięcie pozostaje.

Napięcie między namiętnością, a powinnością; między „miękkim” uczuciem — głosem serca — a twardym (choć równie jak uczucie niepojmowalnym, irracjonalnym) prawem. Napięcie między świadomością zdeterminowania, a tęsknotą do wolności. Napięcie między „ja chcę”, a „ja muszę”. Napięcie między drogą (*Istnieje cel, ale nie ma drogi; co nazywamy drogą, jest wahaniami* — powiada Kafka) a celem. Człowiek tragiczny jest samym napięciem, jest niby cięciwa łuku, z którego los wypuszcza swoje strzały.

Napięcie jako główne źródło siły i niezniszczalnej żywotności tragedii greckiej.

W tragedii antycznej — głównie u największego tragika wszystkich czasów Ajschylosa — tkwią ogromne złoza energii dramatycznych, dramatotwórczych, złoza, z których przez wieki całe czerpać będą teatr i literatura europejska.

„Pośrednikiem” między antycznym mitem w jego kształcie tragicznym i partyturą Richarda Straussa jest austriacki poeta Hugo von Hofmannsthal (1874—1929). Jego *Elektra*, pisana w latach 1903/1904 dla teatru Maxa Reinhardta, jest kolejnym wcieleniem starego mitu (dokładną kronikę literacko-teatralnych dziejów Orestesa i Elektry od najstarszych wzmianek w *Odysei* aż do ... fil-

Scena z „Elektry”. Münchner Festspiele 1963. W środku Jean Madeira (Klitemnestra), z prawej Astrid Varnay (Elektra).

mów Kakojanisa z r. 1962 i Viscontiego z r. 1965, daje Jerzy Łąnowski we wstępie do tłumaczonej przez siebie *Elektry* Eurypidesa, wyd. Biblioteka Narodowa, 1969). Każda z trzech fundamentalnych wersji tragedii rodu Atrydów — *Oresteja* Aischylosa (trylogia: *Agamemnon*, *Ofiarnice*, *Eumenidy* — jest tu arcydziełem niedoścignionym, któremu wszystkie późniejsze *Elektry* nie dorównują!), *Elektra* Sofoklesa, *Elektra* Eurypidesa — różni się w wielu szczegółach (np. u Eurypidesa Elektra przebywa na wygnaniu w chacie wieśniaka, u Sofoklesa i Aischylosa — mieszka w rodzinnym pałacu; Sofokles wprowadza postać siostry Elektry Chryzotemis, której nie ma u Aischylosa ani u Eurypidesa); pozostaje jednak niezmienny fakt fundamentalny: zgładzenie Klitemne-

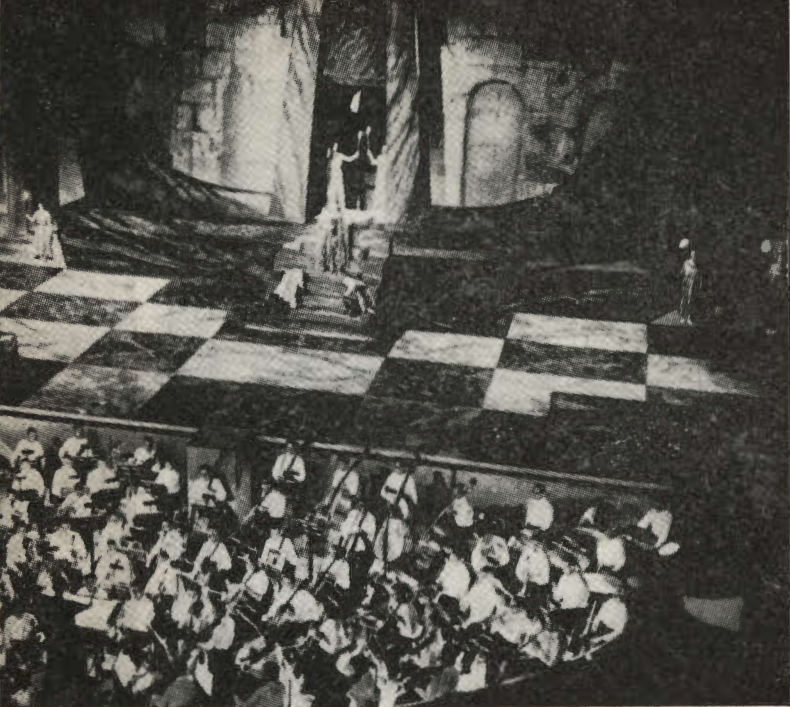

Scena z „Elektry”. Münchner Festspiele 1963. Astrid Varnay (Elektra) i Günter Nöcher (Orestes).

stry i Egista przez Orestesa przy moralnym poparciu jego siostry Elektry.

Hofmannsthal oparł się zasadniczo na wersji Sofoklesa, pominął tylko postać Pyladesa, przyjaciela Orestesa i dodał parę postaci epizodycznych. Zmienił natomiast — i to w sposób zasadniczy — zakończenie: u Sofoklesa dramat kończy się zabiciem Egista i krótkim chórem pochwalnym na cześć Orestesa. U Hofmannsthala tragedia kończy się śmiercią Elektry w ekstatycznym „dionizyjskim” tańcu radości i zwycięstwa. *Dionizyjskość* — powiada Jerzy Łąnowski (w cyt. Wstępie) — *widzenie w kulturze greckiej obok jej humanizmu i olimpijskości także tradycji starszej i dzikszej, ryśców orgiastycznych, zaczyna z kolei rzutować na nowe widzenie*

Scena z filmu
Kakojanisa
„Elektra”
(1962). Na
pierwszym
planie Irena
Papas w roli
tytułowej.

◀ „Elektra” w
Teatrze Hero-
desa Attyka u
stóp Akropo-
lu. Gościnne
występy Ope-
ry Frankfur-
ckiej (1963).

tematu. To, co o Grecji antycznej głosili i pisali Jakob Burckhardt, a zwłaszcza Friedrich Nietzsche, dociera szeroko do kół literackich, prowokuje do nowego odczytania starych mitów.

Wystarczyło tedy sięgnąć do mitu antycznego w jego kształcie tragicznym (a temat *Oresteji* należy tu do najostrzejszych, najbardziej dynamicznych...), aby natrafić na owe potężne energie, niejako pobudzające ów najbardziej ekspresyjny z żywiołów, jakimi rozporządza świat sztuki — muzykę. Tak więc partytura *Elektry* Richarda Straussa — należąca, obok *Peleasa i Melisandy* Debussy'ego, *Wozzecka* Berga, *Mojżesza i Aarona* Schönberga, do najwspanialszych partytur operowych, jakie skomponowano w XX wieku — okazuje się jakąś skrajną konsekwencją, a równocześnie dopełnieniem struktury i dynamiki greckiej tragedii. Coś się tu, w stosunku do owego prawzoru niewątpliwie upraszcza, a równocześnie coś — niebywale potęguje. Muzyka *Elektry* — poprzez całe swoje bogactwo dźwiękowych efektów, poprzez wszystkie swoje tonalne skrajności — daje nam odczuć, w sposób niesłychanie sugestywny i bezpośredni, ów odwiecznie drzemiący w nas dreszcz tragiczny, ową tragiczną wizję świata i losów ludzkich, wizję, która od Aischylosa, poprzez Shakespeare'a i dramat romantyczny, aż do ... teatru Grotowskiego — transformuje się i wzbogaca nieustannie, lecz której rdzeń trwa niezmienny...

Bohdan Pocięł

*) W artykułach i tekstach opracowanych przez Redakcję ujednolicono pisownię imion greckich opierając się na Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN, zaś w tłumaczeniach zachowano pisownię stosowaną przez poszczególnych tłumaczy. (Red.).

Kadr z filmu
zrealizowane-
go przez Du-
dley'a Nichol-
sa w r. 1943
wg sztuki O'-
Neill'a „Zało-
ba przystoi
Elektrze”.
Rosalind Rus-
sel (Lavinia-
Elektra),
Kirk Douglas
(Orestes).

Richard Strauss w roku 1917.

Ważniejsze kompozycje operowe Richarda Straussa

GUNTRAM	— Weimar 1894
DAS FEUERSNOT	— Drezno 1901
SALOME <i>(wg O. Wilde'a)</i>	— Drezno 1905
ELEKTRA <i>(wg H. von Hofmannsthal)</i>	— Drezno 1909
KAWALER SREBRNEJ RÓŻY (Der Rosenkavalier) <i>(wg H. von Hofmannsthal)</i>	— Drezno 1911
ARIADNA NA NAKSOS (Ariadne auf Naxos) <i>(wg H. von Hofmannsthal)</i>	— Stuttgart 1912
KOBIETA BEZ CIENIA (Die Frau ohne Schatten) <i>(wg H. von Hofmannsthal)</i>	— Wiedeń 1919
INTERMEZZO	— Wiedeń 1925
HELENA EGIPCJANKA (Die ägyptische Helena) <i>(wg H. von Hofmannsthal)</i>	— Drezno 1928
ARABELLA <i>(wg H. von Hofmannsthal)</i>	— Drezno 1933
MILCZĄCA KOBIETA (Die schweigsame Frau)	— 1935 <i>(wg S. Zweiga)</i>
FRIEDENSTAG	— Monachium 1938
DAFNE (Daphne)	— Drezno 1938
DIE LIEBE DER DANAE	— Salzburg 1940
CAPRICCIO	— 1942

Balety

LEGENDA O JÓZEFIE (Josephs Legende)	— Paryż 1914
SCHLAGOBERS	— Wiedeń 1924

Hugo von Hofmannsthal. Mal. Karl Bauer.

HUGO VON HOFMANNSTHAL urodził się w Wiedniu 1 lutego 1874, zmarł 15 lipca 1929 w Rodaun koło Wiednia. Austriacki liryk, dramaturg i eseista. Przedwcześnie dojrzały, podobnie jak Rimbaud, pomiędzy szesnastym a dwudziestym piątym rokiem życia (w okresie tym związany był ze Stefanem George, który wydawał czasopismo symbolistów niemieckich *Blätter für die Kunst*) napisał wszystkie swoje wiersze i pierwsze utwory dramatyczne: *Wczoraj*, *Der Tod des Tizian*, *Der Tod und der Tod*, *Das Bergwerk zu Falun*, *Der Abenteurer und die Sängerin*, które łącznie tworzą „mały teatr świata”, jak sugeruje tytuł jednego z nich: *Das kleine Welttheater*. Poeta mieszkał najpierw w Wiedniu, wysoko ceniony w tamtejszych salonach i kręgach literackich, przyjaźnił się z Schnitzlerem i Bahrem. Często wyjeżdżał do Paryża i do

Włoch, gdzie poznał D'Annunzia i Eleonorę Duse, którego talent głęboko podziwiał. Tworzy teraz dramaty inspirowane przez literaturę grecką i elżbietańską: *Elektra*, *Oedipus und die Sphinx*, *Das gerettete Venedig*. Ówczesna krytyka literacka widziała w nim syna marnotrawnego, poetę-dekadenta, estetę. Ale Hofmannsthal nie chciał być estetą; w *Kobiecie bez cienia* osiągnął prawdziwą dojrzałość; zajął się problemem miejsca jednostki w społeczeństwie i człowiekiem jako istotą moralną; głosił konieczność nawiązywania do tradycji i dawał wyraz uczuciom patriotycznym. Z tego okresu pochodzą jego dzieła prozą, zaliczane do najdoskonalszych, jakie napisano w języku niemieckim (*Andreas oder die Vereinigten*). Z czasem uświadamia sobie wielką odpowiedzialność artysty i jego twórczość nabiera treści metafizycznych. Hofmannsthal jest również autorem paru subtelnych komedii, inspirowanych bądź przez wiek XVIII (*Christinas Heimreise*), bądź przez współczesność (*Der Schwierige*, który jest rodzajem autoportretu). W następnym okresie powstaje misterium *Jedermann* i libretta do oper Richarda Straussa: *Kawaler srebrnej róży*, *Ariadna na Naksos*, *Helena Egipcjanka*, *Arabella*. Ukoronowaniem twórczości Hofmannsthala są dwa wielkie dramaty religijne i polityczne, stanowiące jego testament duchowy: *Das Salzburger grosse Welttheater* i *Der Turm*; wystawił je Reinhardt na tle fasad barokowych kościołów w Salzburgu. Od roku 1900 poeta mieszka w Rodaun pod Wiedniem; odbywa krótkie podróże do Skandynawii, wyjeżdża też do Grecji i Afryki Północnej. Umiera na atak serca w dzień pogrzebu syna, Franza, który zginął śmiercią samobójczą.

Laffont-Bomplani
„Dictionnaire des auteurs”
Paris 1954, przełożyła E. B.

Hofmannsthal i Richard Strauss przy pracy.

Strauss zajmował się, oczywiście, nie tylko muzyką Wagnera, lecz także rozprawiał się z myślami, które znajdujemy w jego pismach teoretycznych. Na temat *Opery i dramatu* pisze Strauss odważnie: *jest to może najwybitniejsze dzieło naukowe w historii powszechnej!* Dodaje jednakowoż, że Wagner nie dość dokładnie uwydatnił fundamentalną różnicę pomiędzy najgłębiej uczuciowymi symbolami dźwiękowymi objawień melodycznych naszych klasyków Haydna, Mozarta, Beethovena, Schuberta, i ariami kompozytorów romańskich. Porównajmy tylko arie Donii Anny, Hrabiny, Zuzanny, Zerliny z ariami Rozyny, Gildy, Leonory (w „Trubadurze” Verdiego)! Co mają jeszcze wspólnego arie Ferranda, Belmonte, Don Ottavia, z tymi ustrojonymi w kostiumy śpiewakami operowymi? W tych melodiach — zdaniem Straussa — sam Eros przemawia do ludzkości wyzwolonej w dźwiękach.

Melodia Mozartowska — Strauss nazywa ją „idea” platońską i wybawiającą świat — nie opuściła mistrza przez całe jego życie. Jak o tym kiedyś pisał? — *Powracam ciągle do dawnej mojej myśli, że wraz z narodzinami Mozartowskiej melodii mógł się zamknąć pierścień, który zawiera w sobie i obejmuje całą europejską kulturę. Wszyscy filozofowie od tysięcy lat poszukiwali ludzkiej duszy, najbliższy rozwiązania zagadki był Platon ze swoim unoszącym się między niebem i ziemią Erosem. Ale w końcu ostatni rozdział całej filozofii można było napisać dopiero wówczas, gdy razem z Bachem (jak cudowny obraz, wylaniający się ze snów wojny trzydziestoletniej) wyszła na świat wraz z Bachowskim kontrapunktem nowoczesna muzyka niemiecka; gdy Joseph Haydn uczynił dzisiejszą orkiestrę, instrumenty — mówiącymi indywidualmi, które znów Berlioz i Richard Wagner rozwinęli do najwyższych możliwości wyrazu i barwy; przede wszystkim zaś, gdy boski Mozart w swoich melodiach ofiarował światu objawienia największych głębin duszy, które wraz ze skarbami melodii Beethovena, Schuberta, Webera stanowią najwyższe dobro ludzkości.*

Karl Böhm — „Spotkanie z Richardem Straussem”

(Mittellungen — Internationale Richard Strauss-Gesellschaft, nr 46/1965. Przełożył Z. K.)

Richard Strauss w ostatnich latach życia.

Homer

ODYSEJA

(...) Gdyby płowy Menelaos, z Troi wróciwszy, Ajgistosza żywego w domu zastał, nie sypano by mu na ziemi mogiły, ale psy i ptaki rozszarpałyby padlinę leżącą na polu, z dala od miasta i żadna nie oplakiwałaby go Achajka. Bardzo wielkiej dopuścił się zbrodni. Kiedy my staliśmy pod Troją i walczyli, on w głębi koniorodnego Argos spokojnie sobie uwodził Agamemnonową żonę. Z początku wzbraniała się przed sromotą boska Klitajmestra, bo duszę miała zacną, a był przy niej i pieśniarz, któremu Atryda idąc na Troję usilnie zalecił czuwać nad żoną. Ale gdy wola boża zmusiła ją ulec, wtedy tego aojda wysłał (Ajgistos) na wyspę bezludną i zostawił ptakom na łup i żer. I już swej woli powolną wprowadził do swego domu. Udźców bez liku spalił na świętych ołtarzach bogów, bez liku wotów zawiesił, tkaniny i złoto — że udał mu się tak wielki czyn, czego nigdy się nie spodziewał.

(...) I kiedy Menelaos ze swoimi okrętami włóczył się wśród obcojęzycznych ludów zbierając złoto i inne dobro, Ajgistos tymczasem w domu knuł swoją zbrodnię. Przez siedem lat po zabójstwie Atrydy panował w zliczonych Mykenach i lud trzymał w jarzmie. Lecz w ósmym roku na jego zgubę wrócił z Aten boski Orestes i zabił podstępного Ajgista, który go osierocił. Zabijwszy wydał stypę dla Argiwów po matce nienawistnej i tchórzliwym Ajgistosie...

Fragment pieśni trzeciej
Przetoczył Jan Parandowski

Orestes i Erynne. Puchar z IV w. p.n.e., Neapol, Muzeum Narodowe

(...) Całość zamknięta w ramach trylogii Aischylosa ma jednak też, oczywiście, swoją „przedfabułę”, bez której nie podobna by było ukazać w pełni tragicznych losów nieszczęsnego domu Atrydów. Powodem zbrodni dla morderców Agamemnona nie jest tylko wiarołomstwo i uwiedzenie, a nawet sam ten fakt jest już raczej skutkiem przyczyny podstawowej, którą jest wspólnie planowana zemsta. Ze strony Aigistosa jest to zemsta rodowa: sam Agamemnon nic mu nie zawinił; pokutuje on za zbrodnię ojca swego Atreusza, który w straszliwy sposób skrzywdził swego brata, a ojca Aigistosa, Tyestes. O tej potwornej „Tyestowej biesiadzie” słyszymy naprzód w niejasnych wieszczeniach Kasandry potem dokładnie w relacji Aigistosa w końcowej scenie części pierwszej. (Mowa tu o *Orestei* Aischylosa — przyp. Red.)

Klitajmestra mści się na mężu za ofiarowanie córki, Ifigenii, której to ofiary zażądała Artemida za cenę umożliwienia okrętom greckim odpięcia pod Troję... Ale dlaczego Artemida zażądała od Agamemnona tak strasznej ofiary?... Bogini nie aprobeje wyprawy pod Troję... Zasłużył na karę Parys, zasłużyli Priamidzi, którzy wyprawili mu uroczyste gody weselne z cudzą żoną, ale niewinnie ucierpiało miasto i lud. W tragedii Aischylosa radość ze zwycięstwa jest właściwie tylko radością z powodu zakończenia dziesięcioletniej ciężkiej wojny. Przodownik chóru witając zwycięskiego Agamemnona wyraźnie oświadcza, że nie pochwalał wyprawy; lud szemrał przeciw Atrydom; chór wyraża obawę, że za to szafowanie krwią ludu w obojętnej mu sprawie może Agamemnona osiągnąć kara...

U Aischylosa Artemida sprzeciwia się wyruszeniu wojsk na wyprawę. Trzy razy ostrzega... I nawet to nie zdołało powstrzymać Agamemnona. Spełni, co postanowił, powróci zwycięzcą — i padnie z ręki własnej żony. W łańcuchu win i kar, które są nowymi winami, nie brak ani jednego ogniwa.

Stefan Srebrny

(Ze wstępu do *Orestei*, PIW — 1954)

Scena z „Elektry” Sofoklesa. Waza apulska z Muzeum w Wiedniu.

Orestes i E-
gist. Z pucha-
ru attyckiego,
VII w., Ber-
lin.

Aischylos

ORESTEJA

OFIARNICE
FRAGMENT

ELEKTRA

Wielki pomiędzy światłem a mrokiem heroldzie,
bądź heroldem i dla mnie, Hermesie podziemny!
Uczyń, by modły moje usłyszały bogi
mrocznych głębin, ojcowej krwi przelanej stróże,
i sama Ziemia matka, ta, co wszystko rodzi,
hoduje, potem chłonie, by począć na nowo.
Oto wodę święconą dla zmarłych wylewam
i tak rzekę do ojca: Zmiłuj się nade mną!
Spraw, by światłem radosnym Orest nam zabłysnął
w domu naszym! Oboje w nędzy, w poniżeniu —
w niewolę zaprzedała nas matka! A sama
męża wzięła nowego, Aigista, spółnika
mordu! Jam dziś jak dziewczka służebna, twój Orest
wygnany z ojcowizny — zaś tamci, śród twego
dobra, ojczy, zuchwale pysznią się i tuczą.
Niechże losu zrządzeniem Orest w dom powróci!
O to modlę się, ojczy — wystuchaj mych modłów!
A mnie — mnie daj być lepszą niżli moja matka,
niech myśli sprawiedliwsze mam i czystsze dlonie...
To proszę moje dla nas. A dla wrogów, ojczy —
niech się zjawi twój mściciel, niech ci, co zabili,
sami legną zabici — sprawiedliwym sądem!
Te niechaj padną słowa pośród dobrych modłów —
takie oto za tamtych, za winnych — złe modły.
Nam zaśię z mrocznych głębin ślij na górę dobro,
współ z bogami, z Ziemią i z Prawdą zwycięską!
Takim słowem do wtóru wylewam obiady.

Przełożył Stefan Srebrny

**Nieszczęsny! Jakiś ty śmiały
Na własne oczy widzieć śmierć
Wydającej ostatni dech matki?**

*Eurypides – "Elektra"
Przełożył Jerzy Łanowski*

**Do jakiegoż innego miasta pójde – jaki
gospodarz,
Jaki człek zbożny zechce
Spojrzeć w twarz matkobójcy?**

*Eurypides – "Elektra"
Przełożył Jerzy Łanowski*

Io io moj! Gdzie się podzieję,
W jaki korowód wejde, na jakie
wesele,

Jaki małżonek mnie zechce
wziąć w swoje ślubne łożę?

Eurypides — "Elektra"
Przetłóżył Jerzy Łanowski

Hugo von Hofmannsthal

ELEKTRA

(Fragment)

KLITEMNESTRA

Nie kłam. Ktoś obcy nic mnie nie obchodzi.
Nie wiem, kto to być może ten, o którym mówisz.
Widzieć nie będę go nigdy. Czy żyje,
czyli nie żyje, cóż mnie to obchodzi.
A z ciebie —

(podnosi łaskę z groźbą ku Elektrze)

Już ja wyduszę, tak czy stak, to słowo,
o które chodzi. Już się zdradziła, że
znasz właściwe ofiary, a również
korzystne dla mnie obrzędy. Nie powiesz
tego po woli, to powiesz w tańcu.
Nie powiesz syta, to powiesz mi głodna.
Od snów się można uwolnić. Jest głupi,
kto na sny cierpi, a nie może znaleźć
na nie lekarstwa. Już ja to wynajdę,
co ma krwią spłynąć, abym znowu spała.

ELEKTRA

(jednym skokiem z cienia przypadzysy ku niej, dochodząc
coraz bliżej, coraz groźniej rosnąc)

Co ma krwią spłynąć?! Ten własny twój kark,
jeśli cię tylko myśliwy pochwyti!
Już on cię schwyti, ale chwyci w biegu!
Któżby ofiarne zwierzę w śnie zabijał?!
Uciekniesz w prawo, tam łóżko! Na lewo,
tam kąpiel, jak krew się dymi!
Ciemność i pochodnie w czarnoczerwona
wikłają cię sieć!

(Klitemnestra oniemiała z przerażenia chce wejść do domu.
Elektra ciągnie ją za suknię do przodu. Klitemnestra cofa
się pod mur. Jej oczy są wszczepione, laska wypadła jej
z drżących rąk)

Chciałabyś krzyknąć — chciałabyś uciekać,
czujesz jak ostrze skrada się, kędy siedzi
twoje życie — lecz on wstrzymał cię.
Za spłoty włosów cię wleczę, styszysz
tylko serce, jak ci o żebra tłucze i będzie
czas dany ci na to, byś pozazdrościła
wszystkiemu przykutemu do murów więzienia
i tym, co na dzień studni wołają śmierci,
jak oswobodzenia!

A obok ciebie stać będę ja, nie możesz
wzroku oderwać ode mnie, próbujesz jedno
choć słowo wydobyć z mej twarzy, jak śmierć
milczącej, wywrócisz oczyma, chcesz coś
pomyśleć. — Kończąc pragniesz na jedno
choćby oprzytomnieć słowo, jedno choć słowo
ze siebie wydobyć, jak te trzy krawce,
co nawet zwierzęciu w chwili konania wypłakać
jest wolno. — Ale przed tobą staję ja,
więc czytasz ostatnim tępyim spojrzeniem
w mej twarzy ogromne słowo, słowo wypisane
w obliczu moim — i oto stoję tak milcząca,
słowo twoje ostatnie zdławiałam — z świstem
leci topór i stojąc patrzę wreszcie, jak
umierasz!

Potem nie będziesz więcej śniła, ja też
nie potrzebuję śnić więcej, a żywi, którzy
po tobie zostaną, ci mogą krzyknąć z radości
i życiem się cieszyć!

Przetłóżył Tadeusz Świątek

Tragizm wiodący do odczucia i poznania praw moralnego świata—odsłania druzgocąco i podnosząco szczyty i otchłanie. Jest koniecznością spojrzenia na rzeczy ostateczne i na rzeczy najwyższe.

Juliusz Kleiner

Jean Paul Sartre

MUCHY

Fragment aktu drugiego

ORESTES

Jestem wolny, Elektro. Wolność uderzyła we mnie jak piorun.

ELEKTRA

Wolny? Ja się nie czuję wolna. Czy mógłbyś sprawić, aby odstało się to wszystko? Stało się coś, czego naprawić już nie podobna. Nic już nie zmieni tego, że na wieki pozostaniemy mordercami naszej matki.

ORESTES

Myślisz, że mi na tym zależy? Spełniłem swój czyn, Elektro, ten czyn był właściwy. Będę go niósł na ramionach, tak jak przewoźnik przeprowia podróżnych przez bród, zaniosę go na drugi brzeg i zdam z niego rachunek. Im bardziej mi będzie ciężyć, tym większa będzie moja radość, bo moja wolność to właśnie on. Jeszcze wczoraj błądziłem po omacku po świecie, wszystkie drogi uciekały mi spod nóg, bo należały do innych. Zmierzyłem wszystkie szlaki: i drogę holowników, co biegnie wzdłuż rzeki, i górską ścieżkę mulnika, i szosę brukowaną, po której wozy się toczą — żadna z tych dróg nie była moja. Dziś została mi już tylko jedna, i bóg jeden wie, gdzie prowadzi, ale ta jest moja. Co ci jest?

ELEKTRA

Nie mogę ciebie dojrzeć. Te lampy tak słabo świecą. Słyszę tylko twój głos, rani mnie, tnę jak nóż. Czy już zawsze będzie tak ciemno, nawet w dzień? Orestesie, popatrz! Już są!

ORESTES

Kto?

ELEKTRA

Już przyleciały! Skąd się tu wzięły? Wiszą u stropu jak czarne winne grona, zaciemniają ściany, wślizgują się między oczy i światło, przysłaniają mi twój wzrok.

ORESTES

Muchy...

ELEKTRA

Postuchaj!... Postuchaj, jak biją ich skrzydła, hałas jak w kuźni.

Otaczają nas, Orestesie. Pilnują. Za chwilę nas opadną i na całym ciele będę ich lepkie macki. Jak uciec, gdzie uciec, Orestesie? Patrz, nadymają się, rosną, już są duże jak pszczoły — zwartą chmurą polecą za nami. To ohydne! Widzę ich oczy, miliony par oczu, które na nas patrzą.

ORESTES

Co się będziesz przemawiać muchami?

ELEKTRA

Orestesie, to są Erynie, boginie pokuty.

GŁOSY

za drzwiami

Otwierac! Otwierac! Jeśli nie otworzą, trzeba będzie wywalić drzwi!

Głuche uderzenia do drzwi

ORESTES

Krzyki Klitemnstry obudziły strażę. Chodź! Zaprowadź mnie do świątyni Apollona. Spędzimy tam noc bezpiecznie, daleko od ludzi i much. Jutro przemówię do mojego ludu.

Przetłóżył Jerzy Lisowski

Elektra. Piaskorzeźba. Paryż, Louvre.

Smierć Agamemnona, Egista i Klitemnestry. Rycina do dzieła Boccaccia „De claribus mulleribus” („O sławnych kobietach”), Ulm, 1473.

I TO JUŻ SZCZYT NIESZCZĘŚĆ DOMU!

*Eurypides – „Elektra”
Przetłóżył Jerzy Łanowski*

ELEKTRA

(Treść opery)

Klątwa zawisa z dawna nad mykeńskim rodem Atrydów. Władca Myken, Agamemnon, bezpośrednio po powrocie z wojny trojańskiej został zamordowany przez swą żonę Klitemnestrę i jej kochanka Egista. Obu córkom — Elektrze i Chryzotemis — kazała Klitemnestra pędzić życie wśród kobiet służebnych na równi z niewolnicami; chciała również uśmiercić nieletniego syna, Orestesa, lecz wierny sługa w porę zdołał z nim zbiec. Teraz sprawuje Klitemnestra twarde rządy wspólnie z Egistem, dręczą ją jednak po nocach sny i zmory, nęka poczucie grożącego niebezpieczeństwa. Młodziutka Chryzotemis tęskni do normalnego życia, marzy o miłości i szczęściu macierzyńskim, chciałaby tylko uciec z miejsca, które jej przypomina krwawą przeszłość. Inna jest Elektra: żyjąc jak nędzarka, bez jednej radośniejszej chwili, ma tylko jeden cel — pomścić straszną śmierć ojca. Zakopła w ziemi topór, którym dokonano

ELECTRE

(Sujet de l'opéra)

La malédiction pèse sur la famille mycénienne des Atrides. A son retour de la guerre de Troie, Agamemnon, le souverain de Mycènes, a été assassiné par sa femme Clytemnestre secondée par son amant Egisthe. Clytemnestre condamne ses deux filles, Electre et Chrysothemis, à une vie d'humiliations au milieu des domestiques, telles des esclaves, et elle aurait fait tuer son fils mineur Oreste si un serviteur fidèle n'eût pas réussi à temps de s'enfuir avec lui. Clytemnestre de concert avec Egisthe exerce maintenant le pouvoir d'une main dure, mais elle est visitée la nuit par des songes et des cauchemars et torturée par le pressentiment du danger qui la menacerait. La jeune Chrysothemis aspire à une vie normale, à l'amour, aux joies de la maternité, elle voudrait fuir les lieux qui lui rappellent un passé sanglant. Electre est différente; elle vit une vie misérable sans un moment de joie, avec ce but unique en vue:

mordu, czeka, wciąż czeka na powrót Orestesa. Tym tylko żyje, tylko ta nadzieja dodaje jej sił — i świadomość, że aby dokonać aktu sprawiedliwej zemsty, trzeba zabić własną matkę.

Klitemnestra, wiedząc, że Elektra często rozmawia z bogami podczas składania ofiar, zwraca się do niej po radę: jakich ofiar potrzeba, aby odpędzić dręczące ją zlesny? I Elektra rzuca matce w twarz straszną odpowiedź: jedyną ofiarą, która może ukoić sumienie, będzie ofiara z jej własnej krwi, a ofiarnikiem stanie się... Orestes. Przerazona Klitemnestra ugina się pod grozą tej przepowiedni, lecz w tym momencie Powiernica szepcze jej do ucha kilka słów, pod wpływem których oblicze królowej rozjaśnia się radością i tryumfem. Niebawem Elektra słyszy od swej siostry smutną wieść: oto przybyło z dalekiej drogi dwóch mężów, donosząc, że Orestes nie żyje.

Zrozpaczona Elektra namawia siostrę, aby wobec tego wraz z nią dopełniła zemsty, lecz Chryzotemis wzdraga się. Elektra przeklina więc bojaźliwą dziewczynę i postanawia sama zabić Klitemnestrę i Egistę. Wykopuje z ziemi stary

venger la mort horrible de son père. Elle a enterré la hache, instrument du crime, et elle se concentre sur l'attente du retour d'Oreste. Elle ne vit que par cet espoir qui lui donne des forces, et par la conscience que pour accomplir une juste vengeance il lui faut tuer sa mère.

Clytemnestre sait qu'Electre, à la déposition des offrandes, entre en communion avec les dieux, et elle lui demande conseil: quelles offrandes seraient nécessaires pour la délivrer des visions qui la torturent? Electre lui jette à la face cette réponse terrible: la seule offrande capable d'apaiser la voix de la conscience, c'est le sacrifice de son sang, et le sacrificeur serait Oreste. Clytemnestre succombe sous le choc de la prédiction, mais sa Suivante murmure quelques mots à son oreille et le visage de la reine revêt un sourire de triomphe. Bientôt Electre apprend de sa soeur la triste nouvelle: deux voyageurs viennent d'arriver et ils font savoir qu'Oreste n'est plus.

Electre au désespoir tâche de persuader sa soeur de l'aider à accomplir la vengeance, mais Chryzotemis recule. Electre maudit la fille craintive et dé-

topór Atrydów — i w tym momencie staje przed nią młodszy z dwóch podróżnych, w którym po chwili poznaje Orestesa. To on sam umyślnie rozpuścił wieść o swej śmierci, aby nie poznany mógł przybyć tu bezpiecznie. Krótkie jest jednak radosne powitanie. Oboje pamiętają o krwawym obowiązku, jaki ciąży na Orestesie. Młodzieniec udaje się więc do matki; po chwili słychać z pałacu przerażający krzyk Klitemnestry. Egist, który przyszedł, aby dowiedzieć się bliższych szczegółów o śmierci Orestesa, ginie też z jego rąk. Elektra osiągnęła cel swego życia. Nie słyszy już jednak radosnych okrzyków witającego Orestesa ludu ani pełnych nadziei na lepszą przyszłość słów Chryzotemis. Ogarnięta ekstatycznym szałem zaczyna tańczyć i pada martwa na ziemię.

cide de tuer Clytemnestre et Egisthe elle-même. Elle déterre la hache antique des Atrides, mais en ce moment le plus jeune des voyageurs apparaît devant elle et Electre reconnaît Oreste. Il a répandu lui-même la nouvelle de sa mort pour pouvoir venir ici sans danger. Cependant leur joie de se revoir est courte. Ils n'ont pas oublié le devoir sanglant qui incombe à Oreste. Le jeune homme se rend chez sa mère et bientôt le cri déchirant de Clytemnestre retentit au palais. Egisthe qui est venu pour apprendre les détails concernant la mort d'Oreste, périt également de sa main. Electre a atteint le but de sa vie. Elle n'entend plus les acclamations du peuple qui saluent Oreste, ni les paroles de Chrysothemis pleines de l'espoir d'un avenir meilleur. Dans un accès de folie extatique, elle se met à danser et tombe morte.

RICHARD STRAUSS

ELEKTRA

Tragedia w jednym akcie

Libretto

Hugo von Hofmannsthal
wg Sofoklesa .

Przeład

Joanna Kulmowa

Kierownictwo muzyczne: *Jan Krenz*

Reżyseria: *Aleksander Bardini*

Scenografia: *Andrzej Majewski*

Kierownictwo chóru: *Józef Bok*

Układ tańca Elektry: *Mariquita Compe*

Osoby:

Klitemnestra	— <i>Krystyna Szostek-Radkowa</i>
Elektra	— <i>Hanna Rumowska-Machnikowska</i>
Chryzotemis } jej córki	— <i>Hanna Lisowska</i>
Egist	— <i>Bogdan Paprocki, Roman Węgrzyn</i>
Orestes	— <i>Andrzej Hiolski, Zdzisław Klimek</i>
Piastun Orestesa	— <i>Jerzy Ostapiuk</i>
Powiernica	— <i>Barbara Stępnia</i>
Niosąca tren	— <i>Alina Walczak</i>
Młody sługa	— <i>Kazimierz Dłuha</i>
Stary sługa	— <i>Eugeniusz Mikow</i>
Nadzorczyńi	— <i>Bożena Kinasz-Mikołajczak</i>
Służebna I	— <i>Anna Malewicz-Madey, Urszula Borzdyńska</i>
Służebna II	— <i>Danuta Huk</i>
Służebna III	— <i>Wanda Bargielowska-Kutkowska</i>
Służebna IV	— <i>Janina Ruśkiewicz</i>
Służebna V	— <i>Maria Żmigrodzka</i>

Orkiestra i Chór Teatru Wielkiego

Prapremiera polska dnia 5 stycznia 1971
Warszawa

Streszczenie libretta według „Przewodnika operowego” JÓ-
ZEFA KAŃSKIEGO. Przekładu na język francuski dokonała
JULIA STABROWSKA.

Reprodukcje zdjęć wykonał KAZIMIERZ CZAPIŃSKI, re-
produkcje projektów kostiumów — JAN KOSIDOWSKI

Na obwolucie:

Elektra, Orestes i Pylades u grobu Agamemnona.

Relief z Muzeum w Berlinie.

Redakcja
ZBIGNIEW KRAWCZYKOWSKI

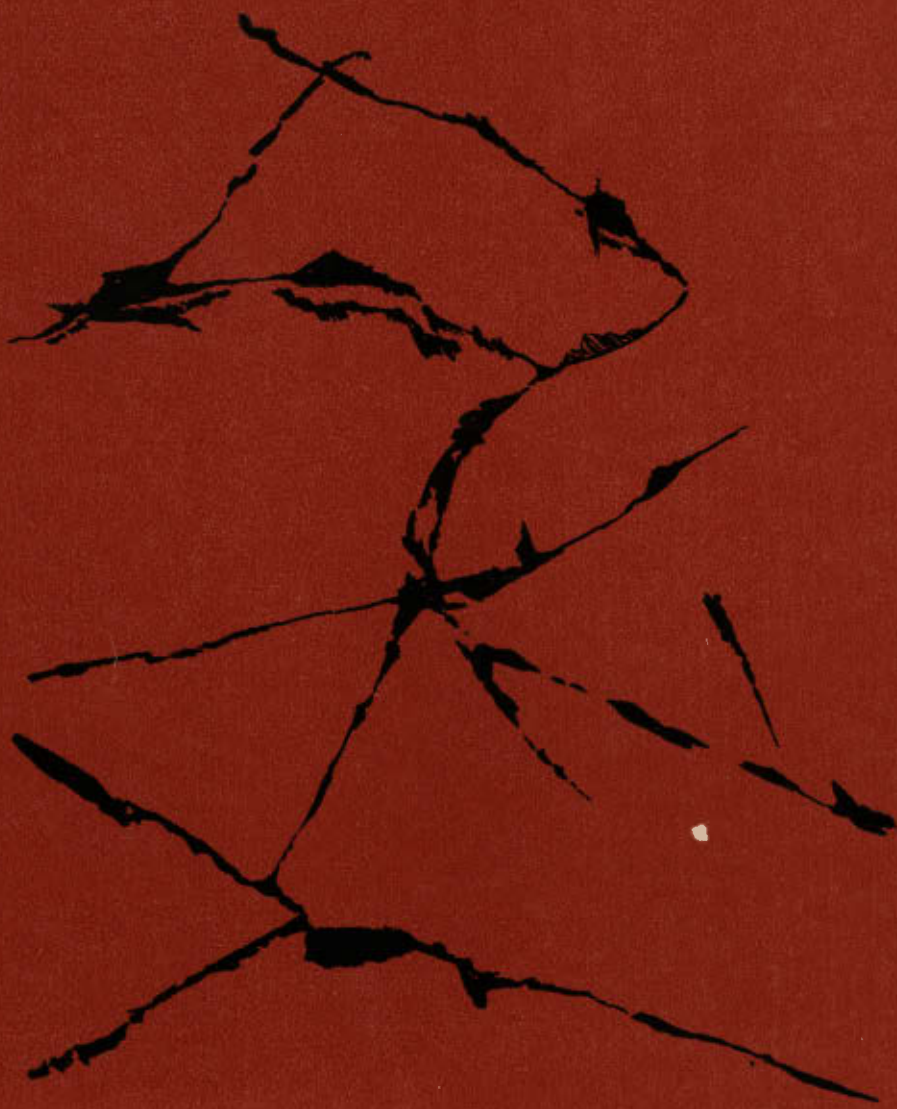
Projekt okładki
STANISŁAW TÖPFER

Projekt obwoluty
i opracowanie graficzne
BOŻENA RZUCZKOWSKA

Redaktor techniczny
ZBIGNIEW CELIŃSKI

Wydawca
TEATR WIELKI W WARSZAWIE

Kierownik artystyczny
JAN KRENZ

Dyrektor
ZDZISŁAW ŚLIWIŃSKI

RICHARD STRAUSS

ELEKTRA

TRAGEDIA W JEDNYM AKCIE

Libretto
HUGO VON HOFMANNSTHAL
wg Sofoklesa

Przekład:
JOANNA KULMOWA

Kierownictwo muzyczne
JAN KRENZ

Reżyseria
ALEKSANDER BARDINI

Scenografia
ANDRZEJ MAJEWSKI

Kierownictwo chóru
JÓZEF BOK

Układ tańca Elektry
MARIQUITA COMPE

PRAPREMIERA POLSKA
5 STYCZNIA 1971
WARSZAWA

OSOBY:

Klitemnestra	<i>Krystyna Szostek-Radkova</i>
Elektra } jej córki	<i>Hanna Rumowska-Machnikowska</i>
Chryzotemis }	<i>Hanna Lisowska</i>
Egist	<i>Bogdan Paprocki</i> <i>Roman Węgrzyn</i>
Orestes	<i>Andrzej Hiolski</i> <i>Zdzisław Klimek</i>
Piastun Orestesa	<i>Jerzy Ostapiuk</i>
Powiernica	<i>Barbara Stępnia</i>
Niosąca tren	<i>Alina Walczak</i>
Młody sługa	<i>Kazimierz Dłuha</i>
Stary sługa	<i>Eugentusz Mikow</i>
Nadzorczyńni	<i>Bożena Kinasz-Mikołajczak</i>
Służebna I	<i>Urszula Borzdzińska</i> <i>Anna Malewicz-Madey</i>
Służebna II	<i>Danuta Huk</i>
Służebna III	<i>Wanda Bargielowska-Kutkowska</i>
Służebna IV	<i>Janina Ruśkiewicz</i>
Służebna V	<i>Maria Żmigrodzka</i>

Miejsce akcji: Mykeny

Jedna przerwa — 30 minut

ORKIESTRA I CHÓR TEATRU WIELKIEGO

Dyryguje

JAN KRENZ

ANTONI WICHEREK

Reżyserzy — asystenci

Donka Madej

Piotr Widlicki

Scenografowie — asystenci:

Anna Lecewicz, Anna Zakrzewska

Przygotowanie solistów:

Jerzy Gaczek, Alina Liwska, Anna Pawluc

Przygotowanie chóru:

Józef Bok, Zofia Urbanyi-Swirska, Henryk Wojnarowski

Inspicjenci: *Marian Tilszer, Bogumił Skorski*

Suflerzy: *Edward Wejsis, Romuald Walter*

Światło: mgr inż. Jerzy Bojar

Kierownictwo działu sceny: inż. Bogusław Synkiewicz

Brygadier sceny: Stanisław Marciniak

*Abonament Teatru Wielkiego
jest świadectwem troski
o potrzeby kulturalne ludzi pracy*

SPIS

**INSTYTUCJI I ZAKŁADÓW PRACY
POSIADAJĄCYCH ABONAMENTY
W TEATRZE WIELKIM W WARSZAWIE**

(Stan w dniu 31. XII. 1970 r.)

Zamówienia należy kierować:
Teatr Wielki - Biuro Obsługi Widzów
Warszawa, ul. Moliera 5

Informacji udziela tel. 26-50-19

Nazwa Instytucji	Adres
„Argos” P.H.Z.	Warszawa, ul. Żurawia 32/34
Akademia Sztabu Generalnego	Warszawa, ul. Krak. Przedm. 5
Akademia Sztuk Pięknych	Warszawa, ul. Ogrodowa 37
„Ars Christiana”	Warszawa, ul. Krak. Przedm. 7
„Ars-Polona” CHZ	Warszawa, ul. Traugutta 7/9
Bank Handlowy w Warszawie	Warszawa, ul. Nowy Świat 11/13
Bank Inwestycyjny — Oddz. Główny	Warszawa, ul. Czackiego 21
Bank Polska Kasa Opieki S.A. Koło ZMS	Warszawa, ul. Mazowiecka 14
Bank Polska Kasa Opieki S.A.	Warszawa, ul. Hankiewiczza 1
Biblioteka Narodowa	Warszawa, ul. Koszykowa 26
Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy	Warszawa, ul. Piaskowa 6
„Biprowod”	Warszawa, Al. Jerozolimskie 2
Biuro Handlu Zagranicznego „Desa”	Warszawa, ul. Kredytowa 3
Biuro Projektów Budown. Komun. „Stolica”	Warszawa, ul. Krucza 8/14
Biuro Projektów Energetycznych „Energoprojekt”	Warszawa, ul. Świętokrzyska 16
Biuro Projektów Instalacji Przemysłowych	Warszawa, ul. Krucza 24/26
Biuro Projektów Konstrukcyjnych CZS ML	Warszawa, ul. Jasna 15
Biuro Proj. Przem. Cukrown. „Cukroprojekt”	Warszawa, ul. Żurawia 6/12
Biuro Proj. Przem. Farmaceut. „Polfa”	Warszawa, ul. Nowogrodzka 2a
Biuro Proj. Przem. Farmaceut.	Warszawa, ul. Bracka 6/8
Biuro Proj. Przem. Gumowego „Stomil”	Warszawa, ul. Kasprowicza 132
Biuro Proj. Przem. Hutniczego „Biprohut”	Warszawa, ul. Chocimska 28
Biuro Proj. Przemysłu Mięsnego	Warszawa, ul. Żurawia 6/12
Biuro Proj. Przem. Organicznego	Warszawa, ul. Żurawia 3/5
Biuro Proj. Przemysłu Szkłarskiego	Warszawa, ul. Świętokrzyska 18
Biuro Proj. Przem. Urząd. Elektr. „Elektroprojekt”	Warszawa, ul. Sołec 22
Biuro Proj. Służby Zdrowia	Warszawa, ul. Żurawia 22
Biuro Projektowo-Technologiczne „Unipro”	Warszawa, ul. Siedlecka
Biuro Proj. Technol. „Bipron”	Warszawa, ul. Wspólna 30
Biuro Proj. Wodnych Melioracji w W-wie	Warszawa, ul. Długa 23/25
Biuro Studiów i Proj. Łączności	Warszawa, ul. Noakowskięog 20
Biuro Studiów i Proj. Radia i Telewizji	Warszawa, ul. Nowogrodzka 50
Biuro Stud. i Proj. Wzorc. Zaop. Roln. w wodę	Warszawa, ul. Konstruktorska 8
Biuro Urządzeń Techn. Jądr. (Z-d Doświadcz.)	Warszawa, ul. Burakowska 5/7
Biuro Zaop. i Zbytu Zapl. Techn. Motoryzacji	Warszawa, ul. Koszykowa 6a
Centrala Artykułów Pozapras. „Ruch”	Warszawa, ul. Warecka 10
Centrala Banku Inwestycyjnego	Warszawa, ul. Targowa 74
Centrala DOKP	Warszawa, ul. Nowogrodzka 31
Centrala Handlu Meblami	Warszawa, ul. Piękna 68
Centrala Handlu Sprzętu Roln. „Agroma”	Warszawa, ul. Jasna 12
Centrala Handlu Zagranicznego „Clech”	Warszawa, ul. Kościełna 12
Centrala Handlu Zagranicznego „Cekop”	Warszawa, ul. Mokotowska 49
Centrala Handlu Zagr. „Metalexport”	Warszawa, Plac Trzech Krzyży 18
Centrala Handlu Zagr. „Paged”	Warszawa, ul. Czackiego 7/9
Centrala Handlu Zagr. „Polimex”	Warszawa, Al. Jerozolimskie 44
Centrala Handlu Zagr. „Rolimpex”	Warszawa, ul. Wronia 23
Centrala Kolportażu Prasy i Wydawn. „Ruch”	Warszawa, ul. Świętokrzyska 11/21
Centrala Narodowego Banku Polskiego	Warszawa, ul. Traugutta 5
Centrala Państw. Zakładu Ubezpieczeń	Warszawa, ul. Świętokrzyska 12
Centrala Powszechnej Kasy Oszczędności	Warszawa, ul. Mysia 2
Centrala Produktów Naftowych CPN	Warszawa, ul. Chocimska 28
Centrala Przemysłu Mięsnego	Warszawa, ul. Widok 5/7/9
Centrala Spożywcza	Warszawa, ul. Kopernika 30
Centrala Roln. Spółdz. „Samopomoc Chłopska”	Warszawa, ul. Warecka 11a
Centrala Spółdzielni Ogrodniczych	Warszawa, ul. Mazowiecka 6/8
Centrala Wynajmu Filmów	Warszawa, ul. Żurawia 3/5
Centrala Zaop. Mater. Przem. Budowlanego	Ożarów Mazowiecki
Centralne Biuro Konstrukcji Kablowych	Warszawa, ul. Hoża 63/65
Centralne Biuro Stud. i Proj. Bud. Kolejowego	Warszawa, Al. Jerozolimskie 87
Centr. Biuro Stud. i Proj. Przem. Drob. „Drobprojekt”	Warszawa, ul. Krucza 6/14
Centralne Laboratorium Gazownictwa	Warszawa, ul. Stepińska 9
Centralny Inspektorat Standaryzacji	Warszawa, ul. Rutkowskiego 9
Centralny Komitet Stronn. Demokratycznego	Warszawa, ul. Chłopickiego 50
Centralny Ośrodek Badań i Rozw. Tech. Kolejn.	

Nazwa Instytucji	Adres
Centr. Ośrodek Badań Kolej. Służby Zdrowia	Warszawa, ul. Grójecka 17a
Centralny Ośrodek Konstr. Bad. Przem. Motor.	Warszawa, ul. Stalingradzka 23
Centralny Ośrodek Konstr. Bad. Silników Spal.	Warszawa, ul. Stalingradzka 23
Centralny Urząd Geologii	Warszawa, ul. Jasna 6
Centralny Urząd Gospodarki Wodnej	Warszawa, ul. Świętokrzyska 12
Centralny Związek Spółdz. Bud. Mieszk.	Warszawa, ul. Marchlewskiego 13
Centralny Związek Spółdz. Mleczarskich	Warszawa, ul. Hoża 66/68
„Centralstal” Rejonowy Oddz. w Warszawie	Warszawa, ul. Fredry 8
„Coopexim”	Warszawa, ul. Żurawia 4
„Delta” — W.Z.M.	Warszawa, ul. Czerniakowska 89/93
Dom Kultury MSW	Warszawa
Domy Towarowe „Centrum”	Warszawa, ul. Marszałk. 104/122
Dyrekcja Okręgu Poczty i Telekomunikacji	Warszawa, ul. Świętokrzyska 31/33
„Elektrim” PTHZ	Warszawa, ul. Czackiego 15/17
Elektrociepłownia — Siekierki	Warszawa, ul. Augustówka 1
Elektrociepłownia „Żerań”	Warszawa, ul. Modlińska 15
„Elektromontaż” Przeds. Robót Elektr.	Warszawa, ul. Bema 65
„Energomontaż” Północ PME i UP	Warszawa, ul. Nowy Świat 9
Fabryka Elementów Beton. „Faelbet”	Warszawa, ul. Marywilska 44
Fabryka Kabli im. M. Buczka	Ożarów, ul. Poznańska 15
Fabryka Kosmetyków „Uroda”	Warszawa, ul. Szwedzka 20
Fabryka Łożysk Tocznych nr 2	Warszawa, ul. Rydygiera 4
Fabryka Półprzewodników „Tewa”	Warszawa, ul. Wołowska 5
Fabryka Samochodów Osobowych	Warszawa, ul. Stalingradzka 52
Fabryka Syntetyków Zapach. „Aroma”	Henryków, ul. Klasyków 10
Fabryka Wyrob. Precyz. im. K. Swierczewskiego	Warszawa, ul. Kasprzaka 29/31
Fabryka Wyrobów z Metali Szlachetnych	Warszawa, ul. Tytoniowa 20
Generalna Prokuratura	Warszawa, ul. Krak. Przedm. 25
Główny Urząd Telekom. Międzydzielcowej	Warszawa, ul. Barbary 2
Główny Zarząd Polityczny WP	
Handlowa Spółdz. Inwalidów Warszawa Pół	Warszawa, ul. Olesińska 21
Handlowo-Przem. Spółdz. Inwalidów	Warszawa, ul. Malczewskiego 52
Huta Warszawa	Warszawa, ul. Kasprowicza 132
Hydroprojekt CBS i PBW	Warszawa, ul. Świętokrzyska 12
Instytut Antybiotyków	Warszawa, ul. Starościeńska 9
Instytut Automatyki PAN	Warszawa, ul. Krajowej Rady Nar. 55
Instytut Badań Jądrowych PAN	Swierk k/Otwocka
Instytut Chemii Ogólnej	Warszawa, ul. Rydygiera 8
Instytut Energetyki	Warszawa, ul. Mysia 2
Instytut Fizyki PAN	Warszawa, ul. Zielna 37
Instytut Geologiczny	Warszawa, ul. Rakowiecka 4
Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin	Warszawa, ul. Górskiego 7
Instytut Lotnictwa	Warszawa, Al. Krakowska 110/114
Instytut Łączności	Warszawa, ul. Szachowa 1
Instytut Przem. Ferm. Cukr. Tłuszcz. i Mięsnego	Warszawa, ul. Rakowiecka 38
Instytut Reumatologiczny	Warszawa, ul. Spartańska 2
Instytut Techniki Budowlanej	Warszawa, ul. Wawelska 2
Jednostka Wojskowa	
Klub „Frascati”	Warszawa, ul. Wiejska 13
Klub Pracowników PAN	Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Komisja Planowania przy R.M.	Warszawa, Plac Trzech Krzyży 3/5
Komitet Nauki i Techniki	Warszawa, ul. Młodowa 6/8
Komisja Prac. Depart. Szkoln. i Wydawn. MSW	Warszawa
Kraj. Zw. Spółdz. Farmaceut. i Chem.	Warszawa, ul. Różana 8/10
Lecznica Mfn. Zdrowia i Opieki Społ.	Warszawa, ul. Emilii Plater 18
Mazowieckie Biuro Proj. Bud. Ogólnego	Warszawa, ul. Królewska 27
MHD Art. Chemicznych	Warszawa, ul. Jagiellońska 1
MHD Art. Odzież.-Włókn.	Warszawa, ul. Grażyńska 15
MHD Art. Spożywczych W-wa Praga Pn.	Warszawa, ul. Tarchomińska 10
Miejskie Biuro Proj. m.st. Warszawy	Warszawa, ul. Sienkiewicza 12
Miejskie Przeds. Czyszczenia	Warszawa, ul. Obózowa 43
Miejskie Przeds. Rem. Budowl. nr 3	Warszawa, ul. Inżynierska 6
Międzypodstawowa Spółdz. Mieszk. „Starówka”	Warszawa, ul. Anielewiczka 23
Międzypodstawowy Klub „Hermes”	Warszawa, ul. Marszałkowska 1
Ministerstwo Budown. i Przem. Mater. Budowl.	Warszawa, ul. Wspólna 2

Nazwa Instytucji	Adres
Ministerstwo Finansów	Warszawa, ul. Świętokrzyska 12
Ministerstwo Gospodarki Komunalnej	Warszawa, ul. Nowogrodzka 1/3
Ministerstwo Górnictwa i Energetyki	Warszawa, ul. Krucza 36
Ministerstwo Handlu Zagranicznego	Warszawa, ul. Wiejska 10
Ministerstwo Komunikacji	Warszawa, ul. Chałubińskiego 4
Ministerstwo Kultury i Sztuki	Warszawa, ul. Krak. Przedm. 15/17
Ministerstwo Łączności	Warszawa, Pl. Małachowskiego 2
Min. Oświaty i Szkolnictwa Wyższego	Warszawa, Al. I Armii W. P. 25
Ministerstwo Przemysłu Lekkiego	Warszawa, ul. Hoża 20
Ministerstwo Przemysłu Chemicznego	Warszawa, ul. Wspólna 4
Ministerstwo Przem. Spożywczo i Skupu	Warszawa, ul. Świętokrzyska 20
Ministerstwo Przemysłu Ciężkiego	Warszawa, ul. Krucza 38/42
Ministerstwo Rolnictwa	Warszawa, ul. Wspólna 30
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	Warszawa, Al. I Armii W. P. 22
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Warszawa, ul. Rakowiecka 2
Ministerstwo Sprawiedliwości	Warszawa, Al. Ujazdowskie 11
Min. Zdrowia i Opieki Społecznej	Warszawa, ul. Miodowa 15
Ministerstwo Żeglugi	Warszawa, ul. Świętokrzyska 12
Moda Polska P.P.	Warszawa, ul. Widok 3/5/7
„Mostostal”	Warszawa, ul. Bracka 4
„Motoprojekt”	Warszawa, ul. Wspólna 62
„Motozbyt”	Warszawa, ul. Łopuszańska 36
NBP III O/M	Warszawa, ul. Jasna 8
Narodowy Bank Polski XIV Oddz.	Warszawa, Al. Jerozolimskie 7
„Naftoprojekt”	Warszawa, ul. Mysińska 3
Naczelny Komitet ZSL	Warszawa, ul. Grzybowska 4/8
Nacz. Red. Muzyczna Komit. d/s Radia i TV	Warszawa, ul. Myśliwiecka 3/5/7
Najwyższa Izba Kontroli	Warszawa, ul. Marszałkowska 82
Narodowy Bank Polski Oddz. Wojewódzki	Warszawa, ul. Świętokrzyska 11/21
Obwodowa Przychodnia Przemysłowa	Warszawa, ul. Szernerka 3
Obwód Zapobiegawczo-Leczniczy nr 3	Warszawa, ul. Strusia 4/8
Okręgowa Centrala Nasien. Ogrodn. i Szkółk.	Warszawa, ul. Okopowa 26/30
Okręgowa Kom. Spół. Uczn. przy Zarz. Okr. St. ZNP	Warszawa, ul. Spańskiego 6/8
Organiz. Rodzin Wojsk. przy Insp. Sz. MON	Warszawa, ul. Królewska 1
Organiz. Rodz. Wojsk. przy 2 Centr. Szpit. Klin.	Warszawa, ul. Szaserów 128
Orkiestra Reprez. Wojska Polskiego	Warszawa, ul. Klarysewska 57
Ośrodek Analityczno-Badawczy MPS	Warszawa, ul. Kołska 13
Ośrodek Zautomatyzowanych Obliczeń PKP	Warszawa, ul. Wawelska 1/3
Państwowa Komisja Cen	Warszawa, ul. Świętokrzyska 12
Państwowe Przedz. Fotogrametrii	Warszawa, ul. Jasna 2/4
Państwowe Przedz. Geodezyjne	Warszawa, ul. Nowy Świat 64
Państwowe Przedz. „Totalizator Sportowy”	Warszawa, ul. Białostocka 22
Państwowe Przedz. „Foto-Optyka”	Warszawa, ul. Nasielska 44
Państwowe Przedz. „Pracownie Konserw. Zabytk.”	Warszawa, ul. Senatorska 14
Państwowe Wydawnictwa Rolnicze i Leśne	Warszawa, Al. Jerozolimskie 28
Państwowy Instytut Hydrolog.Meteorolog.	Warszawa, ul. Podleśna 61
Państwowy Szpital dla Nerwowo Chorych	Pruszków
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka	Warszawa, Al. Jerozolimskie 30
Pogotowie Ratunkowe m.st. Warszawy	Warszawa ul. Poznańska 20/22
Politechnika W-ska Wydz. Komunikacji	Warszawa, Pl. Jedn. Robotn. 1
Politechn. W-ska Wydz. Mech. Energ. Ciepły	Warszawa, Pl. Jedn. Robotn. 1
Politechn. W-ska Wydz. M.R.I.P.	Warszawa, Pl. Jedn. Robotn. 1
Politechn. W-ska Rada Zakładowa	Warszawa, Pl. Jedn. Robotn. 1
Politechn. W-ska ZMS Zarz. W. Geodezji i Kart.	Warszawa, Pl. Jedn. Robotn. 1
Polska Agencja Artystyczna „Pagar”	Warszawa, Pl. Zwycięstwa 9
Polska Agencja „Interpress”	Warszawa, ul. Bagatela 12
Polska Agencja Prasowa PAP	Warszawa, Al. Jerozolimskie 7
Polska Izba Handlu Zagranicznego	Warszawa, ul. Trębacka 4
Polski Związek Głuchych	Warszawa, ul. Jezuicka 1/3
Polskie Linie Lotnicze „LOT”	Warszawa, ul. 17 Stycznia 17
Polskie Radio i Telewizja	Warszawa, Al. Niepodległości 77/85
Polskie Zakłady Optyczne	Warszawa, ul. Grochowska 316/318
Powiatowy Związek Gmin. Spółdz. „Sam. Chłop.”	Sochaczew, ul. Chopina 42
Prac. Proj.-Technol. „Mera”	Warszawa, ul. Okrzeja 18
Prasowe Zakłady Graficzne RSW Prasa	Warszawa ul. Marszałkowska 3/5

Nazwa Instytucji	Adres
Prezydium Powiatowej Rady Narodowej	Pruszków, ul. Kraszewskiego 14/16
Prezydium R.N.m.st. W-wy ZZPPIS	Warszawa, Pl. Dzierżyńskiego 3
Prezydium Wojew. Rady Narodowej	Warszawa, ul. Filtrowa 57
„Prodlew”	Warszawa, ul. Senatorska 12
„Prozamet-Bepes” Zarząd	Warszawa, ul. Świerczewskiego 117
Przeds. Budowy Gazowni	Warszawa, ul. Krucza 6/14
Przeds. Budown. Miejskiego W-wa Pld.	Warszawa, ul. Bałniowa 3
Przeds. Budowy Sieci Ciepłych	Warszawa, ul. Odlewnicza 8
Przeds. Budowy Linii Kablowych	Warszawa, ul. Nasielska 32
Przeds. Geolog. Fiz. i Geodez. „Geoprojekt”	Warszawa, ul. Biała 3
Przeds. Kolej. Robót Elektr. Z-d Transp. Sam.	Warszawa, ul. Pożarowa 13
Przeds. Robót Elewacyjnych	Warszawa, ul. Skoczylasa 4
Przeds. Poszukiwań Geofizycznych	Warszawa, ul. Stalingradzka 34
Przeds. Techn.-Handl. „Polmo-Behamot”	Warszawa, ul. Stalingradzka 23
Przeds. Wydawn.-Poligraf. „Ruch”	Warszawa, ul. Wronia 23
Przeds. Wystaw i Targów Zagranicznych	Warszawa, ul. Łopuszańska 38
Przeds. Zaopatrzenia Budown. W-wa	Warszawa, ul. Biała 2/4
Przeds. Zaopatr. Sprzętów. Budown. i PMB	Warszawa, ul. Foksal 11
Przem. Spółdzielnia Pracy „Okęcie”	Warszawa, Al. Krakowska 291
Przemysłowy Instytut Automatyki i Pomiarów	Warszawa, Al. Jerozolimskie 202
Przemysłowy Instytut Elektroniki	Warszawa, ul. Długa 44/50
Rzemieślnicza Spółdz. Zaop. i Usług Motoryz.	Warszawa, ul. Podwale 11
Sanatorium Rehabilitacyjne	Konstancin
Sąd Najwyższy	Warszawa, ul. Ogrodowa 6
Składnica Księgarska	Warszawa, ul. Mazowiecka 9
Spółdzielnia Inwalidów „Ingram”	Warszawa, ul. Smolna 36
Spółdz. Inwalidów Przem. Skórzanego	Warszawa, ul. Witolińska 43
Spółdz. Pracy Graf.-Introlig. im. H. Sawickiej	Grodzisk Maz. ul. Niepodl. 32
Spółdzielnia Pracy „Jersey”	Warszawa, ul. Marszałkowska 140
Spółdzielnia Pracy „Odzież”	Warszawa, ul. Targowa 66
Spółdzielnia Pracy „Pożyteczna”	Wołomin, ul. Świerczewskiego 104
Spółdzielnia Pracy „Praca Kobiet”	Warszawa, ul. Hoża 70
Spółdzielnia Pracy „Przemysł Budowlany”	Warszawa, ul. Olkuszka 10
Spółdzielnia Pracy Przewoz. i Produk. „Warsep”	Warszawa, Al. Krakowska 79
Spółdzielnia Pracy Usług Techn. „Technoplan”	Warszawa, ul. Gwardzistów 14
Spółdzielnia Pracy „Zespół”	Warszawa, ul. Ogrodowa 31/35
Spółdzielnia „Poziom”	Warszawa, ul. Warecka 9
Spółdzielnia „Ruń”	Warszawa, ul. Handlowa 34
Spółdzielnia im. „17 Stycznia”	Warszawa, ul. Taśmowa 1
Spółdzielnia „Wspólna Sprawa”	Warszawa ul. Jasna 14/16
Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”	Warszawa, ul. Wiejska 12a
Spółdz. Wydawnicza „Książka i Wiedza”	Warszawa, ul. Smolna 13
Spółdzielnia „Zjednoczenie”	Warszawa, ul. Sienna 88
Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna	Warszawa, ul. Żelazna 79
Stoieczna Przedz. Upowsz. Prasy i Ks. „Ruch”	Warszawa, ul. Wronia 23
Stoieczna Przychodnia Przeciwgruźlicza	Warszawa, ul. Pasteura 10
Stoieczne Wojskowe Przedz. Handlowe	Warszawa, ul. Otwocka 1b
Sto. Zjedn. Przedz. Remont. Budowl. i Specjaln.	Warszawa, Al. Jerozolimskie 30
Stołówki i Bufety Studenckie	Warszawa, Jelonki, ul. Konarskiego 83
Szkoła Podstawowa przy Sanatorium	Zagórze
Szpital Miejski w Drewnicy	Drewnica
Tarchomińskie Zakłady Farmaceutyczne „Polfa”	Warszawa, ul. Fleminga 2
„Universal” PHZ	Warszawa, Al. Jerozolimskie 44
Urząd Patentowy PRL	Warszawa, Al. Niepodległości
Urząd Rady Ministrów	Warszawa, Al. Ujazdowskie
Warszawska Fabryka Pomp	Warszawa, ul. Odlewnicza 1
Warszawska Spółdzielnia Mieszaniowa	Warszawa, ul. Krasieńskiego 16
W-skie Biuro Proj. Budown. Ogólnego	Warszawa, ul. Królewska 27
W-skie Biuro Stud. i Proj. Transp. Drog. i Lotn.	Warszawa, ul. Wileńska 10
Warszawskie Okręgowe Zakłady Gazownictwa	Warszawa, ul. Kruczkowskiego 2
Warszawskie Przedz. Bud. Przem. „Budomontaż”	Warszawa, ul. Lindleya 12
Warszawskie Przedz. Bud. Przem. „Dźwigar”	Warszawa, ul. Instalatorów 7
Warszawskie Przedz. Elektryfikacji Rolnictwa	Wołomin, ul. Świerczew. 110/112
Warszawskie Przedsiębiorstwo Geodezyjne	Warszawa, ul. Nowy Świat 2
W-skie Przedz. Robót Telekomunikacyjnych	Warszawa, ul. Zabranecka 8

Nazwa Instytucji	Adres
W-skie Przeds. Transportowe Budownictwa	Warszawa, Al. Krakowska 61
W-skie Zakłady Ciastkarskie	Warszawa, ul. Wolska 84
W-skie Zakłady Eksploatacji Kruszywa	Warszawa, ul. Świętokrzyska 14
Warszawskie Zakłady Fotochemiczne	Warszawa, ul. Wolska 45
W-skie Zakłady Maszyn Bud. Im. L. Waryńskiego	Warszawa, ul. Kolejowa 57
W-skie Zakł. Przem. Piekarniczego — Praga	Warszawa, ul. Lubelska 12/14
W-skie Zakłady Przem. Spirytusowego i Drożdż.	Warszawa, ul. Żąbkowska 27/31
Woj. Biuro Geodezji i Urzędzeń Rolnych	Warszawa, ul. Filtrowa 57
Woj. Biuro Projektów	Warszawa, ul. Nowy Świat 39
Woj. Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna	Anin, ul. Hertza 8
Woj. Zjedn. Przem. Zboż.-Młyn. „PPZ”	Warszawa, ul. Jasna 14/16
Wojskowa Akademia Techn. — Klub Oficerski	
Wojskowa Akademia Techn. Zarząd Ogniska ZNP	
Wojskowe Zakłady Kartograficzne	
Wydawnictwa Handlu Zagranicznego	Warszawa, Al. Jerozolimskie 97
Wydawnictwa „Prasa Młodz. i Sport”	Warszawa, ul. Kierbedzia 4
Wydawnictwa Związkowe CRZZ	Warszawa, ul. Bagatela 14
Wydział Architektury PRN m.st. W-wy	Warszawa, ul. Spasowskiego 1/3
Wydział Oświaty i Kultury PPRN	Warszawa, Pl. Zamkowy 2
Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego W-wa II	Grodzisk Mazowiecki
Zakład Doświad. Biura Urz. Techn. Jądr.	Warszawa, ul. Grochowska 306/309
Zakład Doświadc. i przy Inst. Elektrotechn.	Warszawa, ul. Modlińska 15
Zakład Mleczarski „Mokotów”	Warszawa, ul. Pożaryskiego 28
Zakład Nauk Geologicznych PAN	Warszawa, ul. Wielicka 34/36
Zakład Parazytologii PAN	Warszawa, ul. Żwirki i Wigury 93
Zakład Prod. Dośw. Urzędzeń Rad. i TV „Fonia”	Warszawa, ul. Pasteura 3
Zakład Remontowy Energetyki	Warszawa, ul. Wajbrzyńska 3/5
Zakład Transportu Przem. Mięsnego	Warszawa, ul. Elektryczna 2a
Zakład Usług Inwestycyjnych CZSBM	Warszawa, ul. Jagiellońska 1
Zakład Wzornictwa Mody „Modny Strój”	Warszawa, ul. Jezulicka 1/3
Zakład Organ. Związek Nr 36 przy ZZPPiS	Warszawa, ul. Emilii Plater 27
Zakłady Ceramiki Radiowej	Warszawa, ul. Rakowiecka 4
Zakłady Elektrotechn. Motoryz. „Zelmo”	Warszawa, ul. Obrzeźna 1
Zakłady Graficzne RSW „Prasa”	Warszawa, ul. Łopuszańska 22
Zakłady Materiałów Lampowych	Warszawa, Al. Jerozolimskie 125/7
Zakłady Mechaniczne „Ursus”	Warszawa, ul. Kolejowa 59/63
Zakłady Przemysłowe „1 Maja”	Ursus, ul. Traktorzystów 1
Zakłady Przemysłu Odzieżowego „Cora”	Pruszków, ul. Sienkiewicza 19
Zakłady Radiowe Im. M. Kasprzaka	Warszawa, ul. Terespolska 4
Zakłady Stolarstwa Budowlanej	Warszawa, ul. Kasprzaka 18/22
Zakłady Usług Radiotechn. i Telewiz. Centrala	Warszawa, ul. Bokserska 1
Zakłady Wytwórcze Urzędzeń Telefonicznych	Warszawa, ul. Świętokrzyska 3
Zakłady Wytwórcze Szkła „Pyroflex”	Warszawa, ul. Żupnicza 11
Zarząd Aptek województwa warszawskiego	Warszawa, ul. Zamoyskiego 51
Zarząd Bud. Mieszkalnych Warszawa Ochota	Warszawa, ul. Żurawia 24
Zarząd Budownictwa Rolniczego	Warszawa, ul. Grójecka 17a
Zarząd Główny RSW „Prasa”	Warszawa, ul. Wspólna 30
Zarząd Zdrowia MSW	Warszawa, ul. Bagatela 14
Zjednoczenie Budownictwa Kopalń Rud	Warszawa, ul. Komarowa 13
Zjednocz. Bud. Maszyn i Urząd. Przem. Spoż.	Warszawa, ul. Nowogrodzka 50
Zjedn. Elektryf. i Zaop. Roln. i Wsi w Wodę	Warszawa, ul. Jasna 14/16
Zjedn. Przeds. Budowy Elektrowni i Przem.	Warszawa, ul. Wspólna 30
Zjedn. Przeds. Bud. Komunalnego	Warszawa, ul. Krucza 14/16
Zjedn. Przeds. Hydrogeologicznych	Warszawa, ul. Bagatela 10
Zjedn. Przeds. Remont. Maszyn. i Urz. Bud.	Warszawa, ul. Jasna 6
Zjedn. Przeds. Robót Elektr. „Elektromontaż”	Warszawa, ul. Świętokrzyska 13
Zjedn. Przem. Elektron. i Teletechn. „Unitro”	Warszawa, ul. Marszałkowska 77/79
Zjedn. Przem. Budowy Maszyn Ciężkich	Warszawa, ul. Krucza 36
Zjedn. Przemysłu Cukrowniczego	Warszawa, ul. Krucza 36
Zjedn. Przem. i Stolarstwa Budowlanej	Warszawa, Pl. Dąbrowskiego 3
Zjedn. Przem. i Stolarstwa Budowlanej	Warszawa, ul. Flory 3
Zjedn. Przem. Kabli i Sprzętu Elektrotechn.	Warszawa, ul. Senatorska 6
Zjedn. Przemysłu Motoryzacyjnego	Warszawa, ul. Stalingradzka 23
Zjednocz. Przem. Nieorganicznego	Warszawa, ul. Wspólna 4
Zjednocz. Przem. Tytoniowego	Warszawa, ul. Szkolna 4
Zjednocz. Przemysłu Spirytusowego	Warszawa, ul. Szkolna 2/4

Nazwa Instytucji	Adres
Zjednocz. Przem. Zielarskiego „Herbapol”	Warszawa, ul. Krucza 24/26
Zjednocz. Urządzeń Technolog. „Techma”	Warszawa, ul. Świerczewskiego 117
Zjedn. Żeglugi Śródlądowej i Stoczni Rzecz.	Warszawa, ul. Puławska 14
ZNP przy Instytucie Chemii Organ.	Warszawa, ul. Kasprzaka 44/52
ZNP Oddział przy Sekretariacie PAN	Warszawa, Pałac Kultury i Nauki
ZNP przy Pełnom. Rządu d/s Wykorz. En. Jądr.	Warszawa, Pałac Kultury i Nauki
Związek „Cepella”	Warszawa, ul. Rutkowskiego 8
Zw. Zaw. Prac. Państw. i Społ. Zarz. Pow.	Grodzisk Mazowiecki
Zw. Zaw. Prac. Gosp. Kom. i P.T.	Warszawa, Al. Jerozolimskie 91
Z.Z.G. „Inco”	Warszawa, ul. Dolna 43/45
Z.Z.G. „Inco” Zakład Mech. Precyz.	Jeziorna k/W-wy, ul. Spacerowa 23

Abonament Teatru Wielkiego daje 25% zniżki

№ п/п	Имя	Фамилия	Дата рождения	Место рождения	Образование	Специальность	Стаж	Звание	Средний балл	Примечание
1	Иванов	Иван	1920	Москва	Среднее	Учитель	10	1 класс	4,5	
2	Петров	Петр	1925	Ленинград	Среднее	Учитель	12	2 класс	4,8	
3	Сидоров	Сидор	1930	Самара	Среднее	Учитель	8	3 класс	4,2	
4	Климов	Клима	1935	Новосибирск	Среднее	Учитель	6	4 класс	4,0	
5	Васильев	Василий	1940	Казань	Среднее	Учитель	4	5 класс	3,8	
6	Михайлов	Михаил	1945	Волгоград	Среднее	Учитель	2	6 класс	3,5	
7	Попов	Попов	1950	Свердловск	Среднее	Учитель	1	7 класс	3,2	
8	Смирнов	Смирнов	1955	Пермь	Среднее	Учитель	0	8 класс	3,0	
9	Зайцев	Зайцев	1960	Иркутск	Среднее	Учитель	0	9 класс	2,8	
10	Кузнецов	Кузнецов	1965	Хабаровск	Среднее	Учитель	0	10 класс	2,5	
11	Лебедев	Лебедев	1970	Челябинск	Среднее	Учитель	0	11 класс	2,2	
12	Новиков	Новиков	1975	Тюмень	Среднее	Учитель	0	12 класс	2,0	
13	Орлов	Орлов	1980	Якутск	Среднее	Учитель	0	13 класс	1,8	
14	Рябов	Рябов	1985	Иваново	Среднее	Учитель	0	14 класс	1,5	
15	Соловьев	Соловьев	1990	Владивосток	Среднее	Учитель	0	15 класс	1,2	
16	Тихонов	Тихонов	1995	Сургут	Среднее	Учитель	0	16 класс	1,0	
17	Федотов	Федотов	2000	Томск	Среднее	Учитель	0	17 класс	0,8	
18	Харьков	Харьков	2005	Сургут	Среднее	Учитель	0	18 класс	0,5	
19	Цыганов	Цыганов	2010	Сургут	Среднее	Учитель	0	19 класс	0,2	
20	Чайков	Чайков	2015	Сургут	Среднее	Учитель	0	20 класс	0,0	

Итого: 20 человек, средний балл 2,5